

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce
Aktuální otázky střídavé péče

Nelli Bakuridzeová

Plzeň, 2016

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nelli BAKURIDZEOVÁ**
Osobní číslo: **R11M0010P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Aktuální otázky střídavé péče**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Vymezení důležitých pojmů
3. Předchozí právní úprava střídavé péče (Zákon o rodině)
4. Současná právní úprava střídavé péče
5. Česká judikatura a její dopady v praxi
6. Střídavá péče jinde v Evropě (komparace s vybraným státem)
7. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Radek Spurný
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce:

23. února 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2016

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
pověřená osoba

V Plzni dne 7. července 2015

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila
prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni dne 30.3.2016

.....

Ráda bych poděkovala JUDr. Radku Spurnému za vstřícné vedení při zpracování mé diplomové práce. Dále tímto děkuji JUDr. Taťaně Kozákové a Mgr. Daně Holé za poskytnutí praktického pohledu na problematiku střídavé péče.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	8
Úvod	9
1. Vymezení důležitých pojmů	11
1.1 Rodina.....	11
1.1.1 Subjektivní práva a povinnosti v rodinněprávních vztazích	12
1.1.2 Dítě.....	12
1.1.3 Rodičovská odpovědnost	13
1.1.4 Vyživovací povinnost	14
1.1.5 Zájem dítěte a blaho dítěte	14
1.2 Možnosti svěřeni dítěte do péče.....	15
1.2.1 Výlučná péče.....	16
1.2.2 Společná péče.....	17
1.2.3 Střídavá péče	18
1.3 Pravidelná informace	25
1.4 Syndrom zavrženého rodiče.....	26
1.5 Orgán sociálně – právní ochrany dětí	26
2. Předchozí právní úprava střídavé péče.....	28
2.1 Stručný historický komparz	28
2.2 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině	29
2.2.1 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině a zájem dítěte	31
3. Současná právní úprava střídavé péče.....	32
3.1 Mezinárodní smlouvy	32
3.2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.....	34
3.3 ZŘS - Řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti.....	36
3.3.1 Dohoda rodičů.....	38
3.3.2 Místní příslušnost opatrovnického soudu	39
3.3.3 Zastoupení dítěte.....	39
3.3.4 Předběžné opatření.....	40
3.3.5 Rozhodnutí.....	41
3.3.6 Délka soudního řízení	41
3.3.7 Situace po vynesení soudního rozhodnutí.....	42
3.3.8 Výživné	43
3.4 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí	46
3.4.1 Činnost orgánu sociálně - právní ochrany dětí.....	47
4. Česká judikatura a její dopady v praxi	51
4.1 Střídavá péče v souvislosti s judikaturou Ústavního soudu	51

4.1.1	Ústavní soud ve vztahu k Evropskému soudu pro lidská práva.....	52
4.2	Přelomové nálezy Ústavního soudu.....	52
4.2.1	Nálezy Ústavního soudu - zájem dítěte.....	53
4.2.2	Nálezy Ústavního soudu - komunikace rodičů	54
4.2.3	Nález ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III ÚS 1206/09, souhlas rodiče....	55
4.2.4	Nálezy II. ÚS 363/03, IV. ÚS 2244/09; vztah rodičů a dítěte	56
4.2.5	Nálezy Ústavního – presumpce střídavé péče.....	56
4.2.6	Nálezy Ústavního - vyvrácení presumpce střídavé péče.....	59
4.3	Kontroverzní rozhodnutí obecných soudů	60
4.4	Praktický pohled advokáta.....	61
4.5	Aktuální otázky střídavé péče	64
4.5.1	Komunikace rodičů, souhlas se střídavou péčí	64
4.5.2	Dohoda rodičů a její kontrola.....	65
4.5.3	Dopady nálezů v praxi, existuje presumpce střídavé péče?	65
5.	Střídavá péče jinde v Evropě	68
5.1	Střídavá péče v Německu.....	68
5.1.1	Cochemská praxe	69
5.1.2	Komparace německé a české praxe	70
5.2	Švédsko a střídavá péče, komparace švédské a české praxe.....	72
	Závěr	73
	Resumé.....	76
	Seznam použitých zdrojů	77

Seznam použitých zkratk

ESLP	Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku
LZPS	Listina základních práv a svobod
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSPOD	Orgán sociálně - právní ochrany dětí
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
ZSPOD	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí

Úvod

Problém současné rodiny, rodičovských vztahů a rodičovské odpovědnosti vůči dítěti mě dnes a denně oslovuje natolik, že jsem si rodinné právo zvolila jako obor specializace mé diplomové práce. Nemohla jsem jinak, než zvolit dané téma také z toho důvodu, že střídavá péče „funguje“ i v naší rodině.

Rodina dnešních dnů čelí nesrovnatelně jiným životním a společenským problémům než rodiny předešlých generací. Česká republika jako nedílná součást Evropské Unie, prošla od roku 1990 zlomovým obdobím změn celého právního řádu, Ústavou počínaje. Od zakotvení střídavé péče do právního řádu ČR do současnosti nedošlo k ustálení názoru na tento institut a to ani u odborné veřejnosti. Ta za léta praktické aplikace střídavé výchovy (péče) mohla sledovat, jakými problémy se soudy zabíraly, jak se s nimi vypořádaly a jak následně střídavá péče probíhala. Ani to však nestačilo, aby se ujasnila odpověď na otázku, zda je střídavá péče vhodným řešením. Nadále se objevují radikální postoje, které vyjadřují buď absolutní zavržení střídavé péče, nebo střídavou péči považují za jediné přijatelné řešení, jak dítě vychovávat po rozpadu vztahu. Z judikatury Ústavního soudu a každoročních konferencí na podporu střídavé péče je však zřejmé, že došlo k nárůstu příznivců střídavé péče.

Já osobně jsem zastánce střídavé péče, nikoli však radikální. Nejpodstatnější je podle mého názoru ochrana dítěte, které není odpovědné za situaci mezi rodiči. Zajímají mě kritéria, která je třeba naplnit, aby mohlo dítě klidně vyrůstat v láskyplném prostředí. Z tohoto důvodu bude má práce směřovat k vymezení podmínek, jejichž naplnění je dle mého názoru zásadní pro úspěšné fungování střídavé péče především z pohledu dítěte.

Diplomovou práci jsem rozčlenila do pěti kapitol, které budou dále logicky členěny. Od vymezení důležitých pojmů se dostanu až k soudní praxi. Cílem mojí diplomové práce je poodkrýt problematiku péče o dítě ve světle platných zákonů a soudní praxe se zaměřením na střídavou péči. Obsahem práce bude také vymezení předchozí právní úpravy s výčtem změn, ke kterým došlo s účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

Dále se zaměřím na procesní stránku řízení, které je podle mého názoru zásadní, jelikož zde můžou jednotlivé složky státní moci ovlivnit rodinnou situaci a přispět k jejímu smírnému vyřešení. V práci se konkrétně zaměřím na činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Cílem této práce není výčet zákonů. Právní úprava představuje pouze vodítko při řešení dané problematiky. Nejpodstatnější úlohu hrají podle mého názoru soudy. Na bedrech těchto orgánů spočívá určit, jakým směrem se bude nadále posouvat vývoj střídavé péče. Ústavní soud tak činí svými nálezy, na které navazují rozhodnutí obecných soudů, která dávají střídavé péči faktickou podobu.

Stěžejní část mé práce spočívá v praktickém pohledu na věc. Ten bude obsažen v kapitole čtvrté. Zde nejprve sumarizuji nejpodstatnější nálezy Ústavního soudu posledních let a následně uvedu případy kontroverzních rozhodnutí obecných soudů. Z uvedené judikatury se pokusím vyvodit aktuální otázky, na které je i v současnosti těžké najít jasnou odpověď. Tyto otázky položím dvěma advokátkám, které svými odpověďmi zajistí odborný pohled na současnou soudní praxi.

Část pátá, která zachycuje střídavou péči v Německu a Švédsku je svým způsobem doporučením. V těchto zemích pochopili, že základem funkčnosti jakéhokoli rodinného vztahu je komunikace a domluva rodičů. Proto se během řízení, ve kterém se rozhoduje, jak budou rodiče o dítě napříště pečovat, státní orgány aktivně angažují a efektivně vedou rodiče k rozumnému řešení.

1. Vymezení důležitých pojmů

Tématem mojí diplomové práce jsou aktuální otázky střídavé péče. Střídavá péče jako institut rodinného práva podstatně souvisí s celou řadou dalších pojmů. Tato kapitola bude výchozím bodem pro správnou orientaci v dané problematice, přičemž jejím záměrem bude vymežit základní pojmy v kontextu střídavé péče. Do kapitoly bude především zařazena specifikace pojmu *střídavá péče*, představující stěžejní bod mé práce a zároveň důvod, proč jsem se rozhodla uvést základní pojmy na začátku práce. Ze široké škály rodinně-právních institutů jsem vybrala takové, které se mi pro daný účel jeví jako nejpodstatnější a které jak po teoretické, tak praktické stránce přímo formují střídavou péči.

1.1 Rodina

Rodina hraje důležitou roli v životě každého z nás. Pokud správně funguje, znamená pro nás jistotu a bezpečí. Její členi jsou pro nás nejbližší osoby, se kterými jsme více méně provázáni po celý život.

Rodina stojí na pomezí zájmu společnosti a jedince. Pro stát rodina přestavuje základní jednotku, jejíž historický vývoj ovlivňuje celkový chod společnosti. Rodinné vazby mají současně podstatný vliv na formování individuální osobnosti jedince. Rodina je přirozeným společenstvím osob, a k její tvorbě je lidstvo naprogramováno. V průběhu doby, především kvůli zásahům státu, se jí dostalo podoby sociálního útvaru. Z hlediska práva představuje rodina hodnotu, ochraňovanou i regulovanou prostřednictvím zákonů.¹

*Z pohledu dítěte „je rodina prvním a přirozeným prostředím, ve kterém se dítě ocitá. Již od pradávna byla rodina prostorem pro předávání duševních a materiálních hodnot. I když rodina prošla ve svém vývoji mnoha proměnami, jejím základem bude vždy ochrana a výchova dětí. Rodina je prvním prostředím, kde se jedinec vyvíjí a připravuje na budoucí život“*² Prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, CSc. v článku Vliv rodiny na rozvoj osobnosti člověka uvádí, že *„rodina je prvním a základním životním prostředím člověka, které zároveň odráží*

¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. 8 s.

² KYSILKOVÁ P., Střídavá péče o dítě pohledem rodičů. [online]. [cit. 16.2.2016]. 8 s. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Dana Knotová. Dostupná z [www.http://is.muni.cz/th/350143/ff_m_b1/Diplomova-prace.pdf](http://is.muni.cz/th/350143/ff_m_b1/Diplomova-prace.pdf)

problémy doby“³ Dále ve svém článku uvádí, že rodina „je zpravidla první referenční skupinou, k níž má jedinec kladný vztah, identifikuje se s ní a napodobuje ji ve svém životě.“⁴ Důsledky nefunkční rodiny vystihuje výrok J. A. Komenského: „Jakmile se člověk začne tvořit, je třeba péče, aby se neznetvořil a nezvrhnul“.⁵

1.1.1 Subjektivní práva a povinnosti v rodinněprávních vztazích

Obsah rodinněprávních vztahů tvoří subjektivní práva a povinnosti. Ty stát upravuje prostřednictvím právních norem. Některé z nich ovšem nelze vymezit tímto způsobem. Subjektivní práva a povinnosti se váží k osobě jejich nositele a není možné je převést na někoho jiného.⁶ Jako příklad uvedu rodiče, který se nemůže zříct své rodičovské odpovědnosti vůči dítěti tím, že by se domluvil s jinou osobou, aby za něj tuto povinnost vykonávala.⁷

Výše popisované vztahy jsou úzce provázány a právo dítěte znamená povinnost rodiče a naopak. Práva a povinnosti mohou pro danou osobu zároveň splývat. Rodič má tedy právo a současně povinnost vychovávat svého potomka.⁸

1.1.2 Dítě

Vyložení tohoto pojmu jsem se rozhodla zařadit do své práce z prostého důvodu. Celým jejím obsahem totiž tento termín prostupuje. Na úvod je třeba předestřít dva možné výklady, které plynou z označení *dítě* v souvislosti se střídavou péčí a rodinným právem obecně. Dítě může být označení pro *potomka*, tedy osobu, mající biologické pouto k rodičům a dalším rodinným příslušníkům a to po celý život. Věk zde nehraje roli. Toto biologické pouto má různý význam z hlediska práv a povinností, kdy například v oblasti dědického práva odráží jednotlivé dědické třídy.

Z právního hlediska nemá pojem dítě primárně vazbu na rodinněprávní vztahy, jak vyplývá již ze samotné definice, kterou nám přináší

³ Vliv rodiny na rozvoj osobnosti člověka [online]. [cit. 3. 2. 2016]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/vliv-rodiny-na-rozvoj-osobnosti-cloveka>

⁴ Vliv rodiny na rozvoj osobnosti člověka [online]. [cit. 3. 2. 2016]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/vliv-rodiny-na-rozvoj-osobnosti-cloveka>

⁵ Viz tamtéž.

⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. 8 s.

⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. 44 s.

⁸ Viz. tamtéž, s. 44,45.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí (dále jen ZSPOD) v § 2, odst. 1, v návaznosti na čl. 1 Úmluvy o právech dítěte.⁹ V tomto smyslu jde o označení osoby, která dosud nenabyla plné svéprávnosti. Předpisy rodinného práva kombinují dva aspekty, když používají spojení *nezletilé dítě*. Z uvedeného spojení v kontextu daného předpisu je patrný jak sociální a biologický prvek-vztah rodiče a dítěte, tak právní - nedosažení 18 let věku.¹⁰ Potomek rodičů, který již svéprávnosti nabyl, má odlišné postavení. O svém životě může nadále rozhodovat sám, což znamená, že i ve vztahu k soudu vystupuje bez zákonného zastoupení.

Po nastínění obsahové stránky pojmu uvádím, že pokud ve své práci užívám slovo dítě, mám na mysli nezletilé dítě.

1.1.3 Rodičovská odpovědnost

Nová právní úprava nahradila označení rodičovská zodpovědnost termínem rodičovská odpovědnost. Obsahově tyto pojmy vyjadřují totéž, OZ pouze rozšířil vymezení rodičovské odpovědnosti.¹¹

Tento institut je v současné době zakotven v Zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ), který v § 858 formuluje povinnosti a práva rodičů a zároveň udává, že tyto vznikají narozením dítěte a k jejich zániku dochází nabytím zletilosti dítěte. Zákon dále uvádí, že rodičovskou odpovědnost může co do rozsahu a trvání upravit jen soud.¹² Zákonodárce v uvedeném ustanovení dle mého názoru záměrně umístil slovo povinnosti před slovo práva, čímž zdůraznil, co považuje za důležitější.

⁹ K tomu srov. ust. § 2 odst. 1 Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí: Pro účely tohoto zákona se dítětem rozumí nezletilá osoba; čl. 1 Úmluvy o právech dítěte.

¹⁰ Např. ust. § 923 odst. Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: Změní-li se poměry, může soud změnit dohodu a rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti.

¹¹ BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F.; JUNGWIRTHOVÁ, M.; KLÍMA, P.; PROFELDOVÁ, T.; ŠROTOVÁ, E. Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 252 s.

¹² Ust. § 858 Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

1.1.4 Vyživovací povinnost

Existují tři typy práv a povinností rodičů vůči dítěti. Jsou jimi statusová práva a povinnosti, rodičovská odpovědnost a vyživovací právo a povinnost. Již z uvedeného členění je zřejmé, že rodičovská odpovědnost není totéž co vyživovací povinnost rodičů. Rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že ukončení vyživovací povinnosti se neváže na nabytí zletilosti dítěte.¹³

1.1.5 Zájem dítěte a blaho dítěte

Zájem dítěte nebo nejlepší zájem dítěte je pojem, který prostupuje úpravu rodinného práva a který má podstatný význam při rozhodování soudu o úpravě rodinných vztahů. Jeho význam je třeba dovozovat z komentářů k jednotlivým zákonům a související judikatury jak obecných soudů, tak Ústavního soudu. Jeho významem a interpretací se zabývá Komentář k Úmluvě o právech dítěte, vydaný Výborem OSN pro práva dítěte.¹⁴ V uvedeném dokumentu se uvádí, že posouzení nejlepšího zájmu dítěte je samo o sobě právem dítěte a zároveň tvoří neoddelitelnou část jeho ostatních práv.¹⁵ Jeho významem se budu dále zabývat v kapitole druhé a třetí v souvislosti s jednotlivými právními předpisy a judikaturou Ústavního soudu.

Úmluva o právech dítěte používá také termín blaho dítěte. Tento pojem byl zakotven již v Deklaraci práv dítěte z roku 1959. V našem právním řádu se poprvé objevil v § 41 ZOR. Dnes ho lze nalézt v Zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí (dále jen ZSPOD), kde je blaho dítěte v ustanovení § 5 uvedeno jako přední hledisko sociálně – právní ochrany hned vedle zájmu dítěte. Z tohoto ustanovení je patrné, že blaho dítěte a zájem dítěte nejsou jedno a to samé. Blaho dítěte je vedle rovnosti subjektů a vzájemné pomoci

¹³ BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F.; JUNGWIRTHOVÁ, M.; KLÍMA, P.; PROFELDOVÁ, T.; ŠROTOVÁ, E. Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 252 s.

¹⁴ Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte [online]. [cit.16.2.2016]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rfp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820/>

Nejlepší zájem dítěte je komplexní a dynamický koncept. Obsahuje tři složky: 1. základní právo dítěte, aby byl jeho nejlepší zájem posouzen a bylo k němu přihlédnuto, 2. základní interpretační princip (je-li možné interpretovat právní předpis vícero způsoby, zvolí se ten, který nejefektivněji naplňuje nejlepší zájem dítěte) a 3. procesní pravidlo (kdykoliv se přijímá rozhodnutí, které by mohlo ovlivnit dítě, je třeba posuzovat, jaké pozitivní či negativní dopady na dítě může toto rozhodnutí mít).

¹⁵ Viz tamtéž.

jedním z obecných principů rodinného práva. K rozlišení těchto dvou pojmů přispívají mezinárodní úmluvy, z nichž plyne, že blaho dítěte je termín obecnější, který zajišťuje vytváření vhodného, přívětivého prostředí pro děti a je podstatným hlediskem při tvorbě zákonů.¹⁶

Zájem dítěte souvisí s konkrétním případem a situací, na něž se aplikuje daná právní norma. Ani jeden z pojmů však nelze přesně definovat. Definování zájmu a blaha dítěte by znamenalo, že právní normy používající tyto termíny by nebylo možné flexibilně užít na jednotlivé případy v praxi. Naopak by tyto případy musely být podřazovány pod zkonstatěly zákonný výklad právních norem, což by neodpovídalo smyslu rodinného práva, které má upravovat a chránit širokou škálu různorodých hodnot spojených s rodinou. V rámci daného případu zde musí existovat minimálně šance, že i zdánlivý detail bude individuálně posouzen.¹⁷

Právní normy tedy ochraňují jednak výslovně uvedené zájmy dítěte, jako jsou zdraví dítěte a právo na jeho řádnou výchovu a dále takové zájmy, které přímo v textu zákona nedohledáme, jejich ochranu lze však dovodit především ze soudních rozhodnutí.

1.2 Možnosti svěření dítěte do péče

Český právní řád zná tři možnosti, jak může probíhat výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství nebo rozchodu rodičů dítěte, kteří nejsou manželé. Jsou jimi výlučná péče, střídavá péče a společná péče.¹⁸

Pokud v dřívějších letech došlo ke svěření dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů, byla to zpravidla matka, která mohla nadále plnohodnotně pečovat o svého potomka. V té době, podle názoru převážné většiny společnosti, osoba, která dokáže s dítětem nejlépe souznít, porozumět mu, stejně tak jako ho vychovat a obstarat mu veškeré potřeby. Dnes, poté, co si společnost začala uvědomovat, že i mnozí otci jsou schopni a ochotni se o dítě starat stejně tak dobře jako matky, ne-li lépe, přibývá případů, kdy je dítě svěřeno do střídavé péče.¹⁹

¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. 18 s.

¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. 18 s.

¹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, M. Rozvod a paragrafy. Praha: Computer Press, 2001. 39 s.

Ke stanovení, zda je v nejlepším zájmu dítěte pobývat v péči otce, matky nebo obou rodičů, je zapotřebí znalců z oborů psychologie, jejichž odborné posudky udávají soudu směr a mají obrovský vliv na výsledné rozhodnutí.

1.2.1 Výlučná péče

Výlučná péče znamená, že dítě je svěřeno jednomu rodiči, se kterým nadále bydlí a tráví s ním převážnou většinu času. Druhý rodič má přesně vymezen časový rámec, ve kterém je mu umožněno se s dítětem stýkat. Fakticky se v české praxi jedná o výlučnou péči, pokud se liší poměry časových intervalů, ve kterých se matka a otec stýkají s dítětem. V dnešní době běžně nastávají případy, kdy poměr mezi péčí matky a otce je 55 ku 45, tedy hodně vyrovnaný.

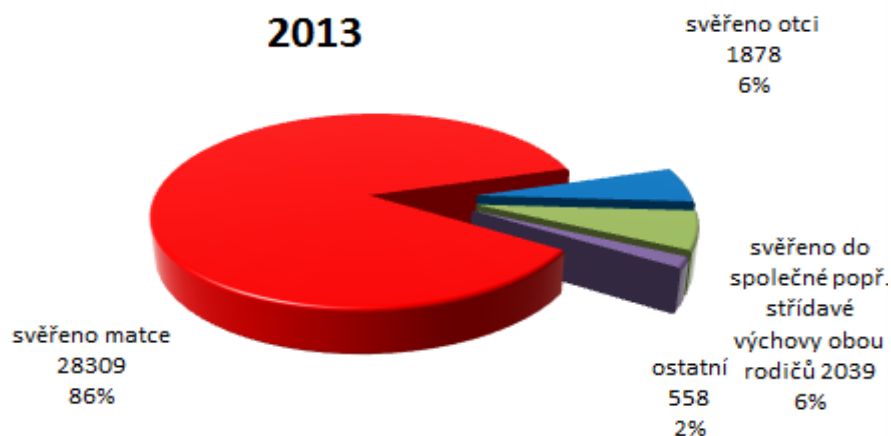
Svěření dítěte do výlučné péče matky neznamena, že otec ztrácí svá rodičovská práva a naopak. V některých zemích z tohoto důvodu právo označuje tuto formu péče o dítě za *společnou výchovu*.²⁰

Z rozhodovací praxe soudů je patrné, že nejčastěji je dítě svěřeno do péče matky. Pouze u minima případů dostane do péče dítě otec. Existuje podstatná část otců, kteří o svěřeni dítěte do společné či dokonce jejich výlučné péče nemají zájem. Ze statistických dat tedy neplyne poznatek, že by soudy upřednostňovaly matky. Dle mého názoru tato analýza prokazuje, že matky touží mít dítě ve výlučné péči, což většině otců nevadí a pokud se chce na výchově dítěte podílet otec, pak volí spíše střídavou péči.

Nastane-li situace, že je dítě svěřeno do péče otce, má matka mnohem horší postavení než by měl otec, kdyby bylo dítě svěřeno do péče matky. Matka je společností odsouzena a jsou jí přiřčeny negativní vlastnosti, které jí nemusí vystihovat. Okamžitě se vytvoří negativní status, proti kterému musí bojovat, což je pro ni ve chvíli, kdy jí bylo odepřeno právo trávit čas se svým dítětem, nesnadné. Otcovi se naproti tomu ve chvíli, kdy mu soud nesvěří dítě do péče, dostává většího pochopení a to už jen z toho důvodu, že většina lidí má takovou představu, že soudy upřednostňují matky. Otec se tak v jejich očích stává politováníhodnou osobou, která se stala jedna z mnoha obětí nespravedlivého rozhodnutí justice.²¹

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. Rozvod a paragrafy. Praha: Computer Press, 2001. 39-41 s.

²¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů, 2012. 43 s.

Graf. č. 1, Statistika za rok 2013.²²

1.2.1.1 Sourozenci a jejich rozdělení v rámci rozhodnutí o výlučné péči

Častou otázkou, kterou se soudy musely a musejí i nadále zabývat je, zda je možné oddělit sourozence, jednoho z nich svěřit do výlučné péče matky a druhého do výlučné péče otce. V tomto případě se má za to, že sourozenci by měli vzhledem k vzájemným citovým vazbám vyrůstat společně a neměli by být rozdělováni. Oddělení by prvotně způsobilo trauma ze ztráty blízké osoby a z dlouhodobého hlediska by zapříčinilo odcizení sourozenců. Existují však výjimky, kdy se může soud od tohoto schématu odchýlit a to případě, je-li mezi sourozenci větší věkový rozdíl nebo jeli každý z nich fixován na jiného rodiče a byla-li by některému z nich snahou udržet sourozence spolu, způsobena újma. Každopádně otázku sourozeneckého vztahu je třeba posuzovat v každém případě individuálně a s přihlédnutím k nejlepším zájmům dětí jednotlivě i dohromady. Kromě vztahu mezi sourozenci musí soud pamatovat a zohlednit i vztahy k ostatním blízkým osobám.²³

1.2.2 Společná péče

Společná péče, dříve označená jako společná výchova byla spolu se střídavou péčí (dříve též výchovou) zakotvena do českého právního řádu tzv. Velkou novelou zákona o rodině z roku 1998. Pro uložení společné výchovy byly stanoveny zákonné podmínky, které musely rodiče splnit. Podmínky stanovil § 26 odst. 2, který doslovně uváděl, že „*jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat*

²² Rozhodnutí o výchově dítěte 2013, graf dostupný z: <http://cochem.cz/index.php/12-statistikacr/14-rozhodnuti-o-vychove-ditete>

²³ HRUŠÁKOVÁ, M. Rozvod a paragrafy. Praha: Computer Press, 2001. 39-41 s.

a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“²⁴

V současné době je společná péče výsledkem konsenzu rodičů, za současného splnění zákonných podmínek. V naší právní úpravě to znamená, že poměry dítěte nebudou pro dobu po rozvodu upraveny rozhodnutím soudu a dítě bude nadále žít s oběma rodiči ve společné domácnosti. Společná péče přichází v úvahu v rodinách, kde jsou rodiče schopni spolu vycházet a respektovat se i přesto, že se rozcházejí. Důležitou podmínkou, aby mohla společná péče fungovat, je domluva a to nejen ohledně výchovy a postoje k dítěti, důležitým bodem domluvy musí být také finance. V rozhodnutí o svěřením dítěte do společné péče rodičů se totiž nestanovuje výživné.²⁵

1.2.3 Střídavá péče

Střídavá péče (dříve výchova) byla do českého právního řádu oficiálně zakotvena takzvanou Velkou novelou Zákona o rodině z roku 1998. Podstatou střídavé péče je, že se na výchově dítěte může stejnou měrou podílet matka i otec, dítě tedy není ochuzeno o žádného z nich. Z tohoto hlediska je to velmi pozitivní institut. Je však výsledkem velké snahy a ochoty rodičů vyjít si vstříc kvůli zájmům dítěte. Pro schválení či nařízení střídavé péče je žádoucí, aby oba rodiče souhlasili. Problematická není jen domluva mezi rodiči, kteří spolu musí řešit výchovu dítěte či směr, kterým se snaží vést jeho život. Je to hlavně fakt, že dítě je vystaveno pravidelné změně prostředí. Na tuto změnu reaguje každé dítě jinak. Rodiče můžou mít i po rozchodu vstřícný vztah, přesto může dítěti činit problémy se s nastalou změnou sžít, cítit stres, úzkost a postrádá pocit jistoty a stability. Záleží samozřejmě i na vzdálenosti bydliště matky a otce. Pokud rodiče bydlí ve stejném městě a dítě není nuceno k náhlým, velkým změnám, pak je taková situace snesitelná. Pokud by negativní pocity ze střídavé péče převažovaly, soud jí nenařídí a přihlédne k zájmu dítěte, jako přední hodnotě svého výběru.

Délka intervalu prošla během doby existence střídavé péče v právním řádu ČR znatelným vývojem. Dříve probíhalo střídání po jednom měsíci. V dnešní době je nejčastější interval jeden týden, došlo tedy k výraznému zkrácení.

²⁴ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, M. Rozvod a paragrafy. Praha: Computer Press, 2001. 42,43 s.

Nedošlo však k vytvoření pravidla, aplikovatelného na obdobné případy, jelikož obdobné je v rodinném právu relativní pojem.²⁶

Názory psychologů se na délku intervalů a celkově střídavou péčí různí. Můžeme je však rozlišit na dva základní tábory. Jedni se přiklánějí k názoru, že pro dítě je podstatné, aby mohlo žít s oběma rodiči a ti na ně mohli v průběhu života působit a formovat je. Druzí apelují na podstatu stabilního prostředí, podstatného pro zdravý rozvoj.²⁷

Střídavá péče obecně není vhodná u dětí velmi nízkého věku. Záleží případ od případu, jakou povahu má dítě a jak je schopno se vyrovnat s nastolenou situací. Uvedené předpoklady soud zjistí na základě psychologického posudku, který je-li potřeba, nechá vyhotovit soudním znalcem. U nejmenších dětí, zvláště předškolního věku, musí soud přihlížet, ke kterému z rodičů v danou chvíli inklinují, kdo je pro ně v konkrétní části života podstatnější. Pro nejmenší děti hraje v životě neodmyslitelnou roli matka, která pro dítě skýtá jistotu a bezpečí.²⁸

Zda je střídavá péče v daném případě vhodným řešením, záleží také na osobnostních rysech rodičů, kteří musí být i po rozvodu schopni se domluvit. Není to však tak, že by soud stanovil střídavou péči jen v případech, kdy spolu bývalí partneři komunikují bez jakýchkoli obtíží a mají spolu pozitivní vztah, ba naopak. Střídavá péče je často kompromis, který postupem času učí a nutí rodiče spolu vycházet, alespoň co se týče domluvy ohledně jejich potomka. Tato vzájemná komunikace často znamená překonání vzájemných negativních vztahů. Stojí za ní tvrdá dřina a sebezapírání. Podstatou však zůstává, zda jsou rodiče, i navzdory špatným vztahům, ochotni pokusit se domluvit, aby jejich dítě mohlo mít spokojený život. Tuto ochotu musí rodiče navenek projevit skrze své činy, nestačí pouze tvrdit, že tomu tak je. Velmi často se však rodiče nedokážou přenést přes vzájemné rozpory a nejsou ochotni najít smírné řešení, což bohužel nejvíc škodí dítěti.²⁹

²⁶ HRUŠÁKOVÁ, M. Rozvod a paragrafy. Praha: Computer Press, 2001. 44 s.

²⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozhodových konfliktů, 2012. 48,49 s.

²⁸ Rozhodovací praxe střídavé výchovy při vzdálenosti bydlišť [online]. [cit. 26.2.2016]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodovaci-praxe-stridave-vychovy-pri-vzdalenosti-bydlist-92820.html>

²⁹ HRUŠÁKOVÁ, M. Rozvod a paragrafy. Praha: Computer Press, 2001. 44 s.

Odborná literatura pro rozhodnutí o střídavé péči považuje podstatný souhlas rodičů. V praxi je však situace diametrálně jiná a každý rodič často požaduje rozhodnout o jeho výlučné péči. Soud po zhodnocení okolností a po zjištění, že každý z rodičů má velmi podobné předpoklady, aby dítě zdárně vychoval, rozhodne o střídavé péči, protože v tomto případě nelze spravedlivě jednomu z rodičů znemožnit vychovávat své dítě.³⁰ Podle mého názoru je třeba uvedený požadavek souhlasu vykládat ve smyslu „mám zájem pečovat o své dítě“. V tomto smyslu je především premisou střídavé péče, jelikož rodič nemůže být proti své vůli nucen, aby dítě vychovával, což platí pro všechny zmiňované druhy péče o dítě.

Důležité je, jak se rodiče střídavé péče zhostí, zda se z některého z nich nestane lítostivý rodič, co chce vyplatit dítě z předchozích strastí tím, že mu dopřeje, co mu na očích uvidí, za cenu výchovných ústupků. Dítě posléze zneužívá dané situace. Také může nastat případ, kdy rodič začne dítě rozmazlovat proto, aby mu dokázal, že u maminky/tatínka je mu lépe. Ani tento příklad není dobrý.³¹

1.2.3.1 Střídavá péče aneb střídáte se rodičové

Jedná se o odlišnou formu střídavé péče, a to se týká jejího průběhu. Místo aby se střídalo dítě u rodičů, střídají se rodiče u dítěte. To znamená, že dítě není vytrženo z prostředí, na které je zvyklé a které v něm vyvolává pocit bezpečí, ale jednoduše se v daném místě střídá matka s otcem, každý po stejně dlouhý časový interval. Tato forma střídavé péče je v současné době hodně diskutovaná a to nejen v odborných kruzích. Nutno zmínit, že je též velmi opěvovanou. Není však mnoho případů, kdy by se pro tuto formu rodiče rozhodli. Samotná podstata spočívá v souhlasu obou rodičů.

Rodiče si musí upravit svůj život tak, aby mohla střídavá péče fungovat. Problémem může být vzdálenost bydliště rodiče od místa, kde setrvává dítě. Rodič si pak musí přizpůsobit svůj pracovní život, případně se může přestěhovat blíž dítěti a práci změnit. V těch málo případech, kdy tento systém již funguje je vidět, že „když se chce, tak to jde“ a výkon střídavé péče probíhá bez problému. Pokud rodiče navíc zůstanou bydlet blízko, nemusí denní rozvrh rodiče

³⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. Rozvod a paragrafy. Praha: Computer Press, 2001. 44 s.

³¹ Viz tamtéž, 45 s.

podlehnout zásadním změnám. Největší výhodou tohoto systému je podle mého názoru fakt, že zatěžuje rodiče, jako dospělé jedince, nikoli dítě.

Za problém této „hybridní“ verze střídavé péče naopak považují finanční náročnost. Jeden rodič musí hradit náklady spojené se dvěma domácnostmi, což si každý nemůže dovolit. Navíc může dojít k navýšení nákladů spojených s dojížděním do práce. Dostatek finančních prostředků v tomto případě bohužel hraje velkou roli a často je překážkou rodičů, kteří se snaží vyjít vstříc zájmu dítěte.

Do budoucna jsem k ukládání uvedené formy střídavé péče pro převážnou skupinu rodičů, kteří spolu válčí, skeptická. U běžné střídavé péče došlo vlivem rozvíjející se judikatury Ústavního soudu k tomu, že ji soud může uložit i pokud spolu rodiče obtížně komunikují. U zmiňované formy však nevidím jinou možnost než absolutní shodu rodičů, jelikož společná domluva není třeba již jen ohledně potřeb dítěte, ale také ohledně vedení společné domácnosti. Jsou rodiče, kteří spolu vychází a jejich děti jsou pro ně na prvním místě, před vzájemnou záští. Do budoucna věřím, že u této skupiny rodičů má uvedená střídavá péče velký potenciál. Je však třeba tuto formu více prezentovat a uvádět v život.

1.2.3.2 Klady střídavé péče

I přes to, že v České republice neexistuje ustálený názor na střídavou péči, lze již dnes, i přes to, že jako institut v právním řádu neexistuje střídavá péče moc dlouho, lze ji označit jako přínosnou. Jelikož tato forma péče o dítě umožňuje matce i otci se stejným dílem podílet na výchově, nepřináší tak pocity ztráty a odloučení od dítěte. Zároveň dítěti během výchovy nechybí ženský ani mužský vzor, dítě je tedy formováno vlivem matky i otce, není ochuzeno o nejbližší osoby, které mu mohou poskytnout užitečné znalosti, zkušenosti a dovednosti. Rodiče dítěti stojí předlohou, jak zvládnout mnoho důležitých životních situací, čímž mu usnadňují řešení problémů a stresových situací. Otec a matka se mohou dítěti naplno věnovat, jelikož na svoje osobní záležitosti mají čas v týdnu, kdy nemají dítě v péči. V týdnu, kdy dítě naopak mají u sebe, mu věnují plnou pozornost a vymýšlí mu nejrůznější aktivity.³²

³² ŠPAÑHELOVÁ, I. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. Právo a rodina, 2005, 1-5 s.

Rodiče nejsou jediní, kteří negativně vnímají změnu v rodinných vztazích. Jakoukoli změnu vnímají též děti, především samozřejmě tu, kdy je jim znemožněno pobývat s rodičem, kterého mají rádi a jsou zvyklí na jeho stálou přítomnost. Tím horší je, že za příčinu této změny a separace milovaného rodiče často považují sebe. Vnímají také, že postavení otce a matky je najednou rozdílné, jelikož s každým z nich tráví jinak dlouhý časový interval. To může v průběhu dospívání vést k tomu, že se dítě odcizí rodiči, se kterým není tak často ve styku. To vše v případě fungující střídavé péče odpadá, děti se nemusí smířovat s tím, že přijdou o důležitou osobu v jejich životě a i nadále se v kolektivu ostatních dětí cítí „normálně“.³³

1.2.3.3 Negativa střídavé péče

Nepříznivci střídavé péče se mohou bránit tím, že již po jejím uložení je zvládat tento nový systém často náročnější, než si rodiče v průběhu řízení představují. Znamená především tlak na psychiku rodičů. Rodiče mají problém sžít se s vědomím, že v týdnu u druhého rodiče podléhá dítě pouze jeho vlivu, co hůř, jeho nového partnera, který byl příčinou rozvratu manželství.

Děti tuto novou situaci zvládají v závislosti na svých charakterových rysech, věku a také na přístupu rodičů. Rodiče se mohou dítěti snažit celou věc zjednodušit nebo naopak celou situaci komplikují. Dítě může začít být unavené z dojíždění, časté změny prostředí mohou způsobovat pocity úzkosti.³⁴ Navíc v případě, že se jeden rodič prostřednictvím dítěte snaží získat informace o bývalém partnerovi a jeho nové lásce, může začít dítě pociťovat silný nátlak, se kterým se musí vyrovnat. Krom těchto psychických následků se vyskytují i problémy materiálního rázu, spojené s pravidelnou změnou „domova“, například dítě u jednoho rodiče zapomene školní potřeby. Soud při uložení střídavé péče předpokládá, že rodiče budou v zájmu dítěte spolupracovat, což často v praxi nefunguje.

1.2.3.4 Střídavá péče ve světle reality

Matky jsou ve většině případů odpůrci střídavé péče. Požadují dítě do své výlučné péče a to často se stanovením velmi úzkého styku otce s dítětem. Fixace

³³ Střídavá péče-situace v ČR [online]. [cit. 27.2.2016]. Dostupné z:<http://padesatprocent.cz/cz/zpravadajstvi/stridava-pece-situace-v-cr>

³⁴ ŠPAŇHELOVÁ, I. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. Právo a rodina, 2005, 1-5 s.

matky na dítěti je závislá na věku dítěte. V praxi je přístup matek takový, že jedná-li se o dítě předškolního věku, pak je znát velmi silný vztah s dítětem a pro milující matku je střídavá péče nepředstavitelná. Pokud však dítě už chodí do školy, je mu kolem deseti let, pak může i matka dojít k závěru, že odpočinout si od školních povinností, které musí s potomkem každé odpoledne plnit, si neuškodí odpočinout. Přesto však, i pokud dojde k nařízení střídavé péče, má často matka obavy o potomka, který se zrovna nachází v péči otce.

1.2.3.5 Představa matky o týdnu „v péči otce“

Většina matek jsou od přírody pečovatelky. Svou úpěnlivou péčí nevěnují jen dítěti, ale během vztahu také partnerovi, který je v jejich očích stále dítě, které není bez přičinění matky schopné spokojeně existovat. Od této premisy se následně odvíjí hororová představa matky o střídavé péči. V tuto chvíli přestává přemýšlet nad obstaráním blahobytu otci a veškerý svůj pečovatelský pud přenáší na dítě. V době, kdy je dítě zrovna u otce trpí matka představou, že dítě chodí spát hladové, neumyté a zanedbané. Otec podle ní neumí vařit a dítě krmí nezdravou stravou, která není podle jejích představ. Matka vyzdvihuje rozdíly mezi její „dokonale promyšlenou“ výchovou a ledabylým „systémem nesystémem“, který panuje u otce. I nadále po rozvodu nepřestává mít pocit, že ona je ta přísná autorita v životě dítěte a otec užije jen na zábavu.

Vyvarovat se těchto představ lze například sestavením plánu, který budou rodiče dodržovat. Takový plán může zahrnovat rozvržení povinností, například, které věci dítěte si musí rodiče při výměně předat nebo kdo se bude starat o nákup dětských potřeb.

Negativní představu matek o střídavé péči zachytil Novák v knize *Střídavá péče o dítě*, v kapitole *Nejčastější námitky proti střídavé péči*. Matky do nich vždy nějakým způsobem zahrnuly obavu o dítě. Autor zde uvádí, že pohledem matek a nikoli otců se zabýval z toho důvodu, jelikož se s výtkami otců ve své praxi nesešel.

Zajímavá je například námitka, kdy *matka nechce, aby dítě bylo v jejím týdnu vedeno k něčemu, co se jí zdá jako vhodné a následující týden otec učil dítě přesný opak*. K tomu autor souhlasně uvádí, že v tomto případě je třeba opravdu zajistit, aby se rodiče, alespoň rámcově shodli, jakým směrem dítě vést

a jak ho vychovávat. Z tohoto důvodu není dobré, aby střídavá péče byla nařízena proti jejich vůli a rodiče si tak v jednotlivých případech k výchově oponovali. Naopak, je třeba vést rodiče k tomu, aby našli společné, přijatelné řešení.³⁵

Další námitka matek, kterou je podle mého názoru zajímavé zmínit je, že *střídavá péče je pouze snaha o napodobení rodinného modelu ze západu, který se absolutně nehodí do podmínek panujících v České republice a dále, že pozitivní přínos tohoto institutu nikdo neprokázal*. Autor knihy se snaží tento postoj vyvrátit pomocí uvedením výzkumů, které proběhly v USA, kde je střídavá péče zavedena již od roku 1973. Tyto výzkumy a jejich výsledky sumarizovali i čeští odborníci, jako J. Tyl. V USA byl počet dětí svěřených do střídavé péče v roce 2013 zhruba 20 % a počet výzkumů, které se střídavou péčí zabývaly na čtyři sta. Z provedených výzkumů jednoznačně vyplývá, že děti dosahují mnohem lepších výsledků, když se nacházejí ve společné nebo střídavé péči rodičů oproti situaci, kdy se o dítě stará pouze jeden rodič. Dále autor vyzdvihuje objektivitu a šíři těchto studií. Uvádí, že k zjištění potřebných dat bylo využito psychologických i lékařských metod, a že v rámci hodnocení situace se zapojili jak rodiče, tak učitelé dětí. Během výzkumů se objevilo sto čtyřicet ukazatelů, jejichž výsledky se lišily v závislosti na konkrétní druh péče rodičů o dítě. Jako příklad kritérií lze uvést školní výsledky, sebeúctu, emoční adaptaci či duševní zdraví, přičemž se zjistilo, že děti umístěné do společné, respektive střídavé péče obou rodičů prokazují jednoznačně lepší výsledky než ostatní děti.

Rodiče dětí se dříve nerozváděli, aby neovlivnili dítě. Zavedením střídavé péče došlo k větší rozvodovosti. To je poslední z námitek matek, kterou si dovoluji do své práce zařadit. K tomu Novák uvádí, že jednoznačně souhlasí s tím, že pohodová a celistvá rodina je pro dítě to nejlepší. Jako kontrast však uvádí, že rozvod nepovažuje v každém případě za nejhorší možnou variantu a dále uvádí, že děti jsou schopny přijmout takovou situaci, jakou přijmou jejich rodiče.³⁶

K otázce, že Česká republika není připravena na střídavou péči, autor odkazuje na výzkumy pediatra Trnky, který uvedl, že nejhůře jsou na tom děti, které jsou svědky násilí mezi rodiči a jejich vzájemného napadání a to nehledě na to, jestli děti během výchovy musí měnit působiště nebo čelit ztrátě jednoho

³⁵ Novák, T. Střídavá péče o dítě: zájem především. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. 55 s.

³⁶ Viz tamtéž, 60 s.

rodiče. Dopady znatelné na dítěti tak v zásadě nevyplývají ze systému a jeho struktury jako takových, nýbrž hlavně ze vzájemného chování rodičů a toho, jak ovlivňují potomka. Z toho důvodu není na místě střídavou péči odsuzovat jako institut, je třeba vést rodiče k jejímu řádnému výkonu, aby dítě dostatečně pociťovalo zájem, harmonii a stabilitu rodinného zázemí.³⁷

1.3 Pravidelná informace

Pravidelná informace představuje právo rodiče být informován o dění v životě svého potomka. Informace si jsou povinni předávat navzájem rodiče dítěte. Takzvaná „pravidelná informace“ by se neměla omezovat pouze na strohá sdělení nebo komunikaci rodičů ohledně nejzávažnějších otázek dítěte. Rodič, který nemá dítě zrovna v péči, by měl být obeznámen se zdravotním stavem dítěte, jeho školními výsledky, ale také mimoškolními a dalšími aktivitami, tedy v podstatě se vším, co rodiče považují za podstatné v životě svého potomka. Informace ohledně dítěte si můžou rodiče poskytovat navzájem nebo je může podávat přímo dítě druhému rodiči, když s ním tráví čas. Jedná se především o dítě vyššího věku. Informace bohužel bývají často zkreslené vlivem rodičů, kteří mají mezi sebou nenávistný postoj a vzájemně nebo jeden proti druhému dítě poštvávají. Dítě pak může začít, často bezdůvodně, preferovat jednoho z nich a druhému informace po vzoru svého manipulujícího rodiče odpírat.³⁸

Jako nevhodný případ uvedu situaci, kdy rodiče zvolí přístup, kdy se z dítěte pokouší dostávat co největší množství informací a na základě nich se snaží překonávat výchovné metody protějšku. Tento postoj může být forma pomsty vůči bývalému partnerovi. Dalším, nikoli lepším příkladem je situace, kdy rodiče chodí kolem dítěte po špičkách a neptají se ho raději vůbec na nic. Nechtějí, aby bylo ve stresu, což je ušlechtilé, nikoli prospěšné. Rodiče by se měli snažit s dítětem o všem mluvit, samozřejmě přiměřeně jeho věku. Pokud se tak nestane, může si dítě začít myslet, že rodiče nechtějí, aby se jim s čímkoli svěřovalo. Největší problém může nastat ve chvíli, kdy nový protějšek rodiče s dítětem nevychází. Dítě je v situaci, kdy se bojí rodiči svěřit, protože má pocit, že rodič ho nepochopí. Může mít strach, že dozví-li se partner rodiče o jeho pocitech, a o tom, že se s nimi svěřil rodiči, potrestá ho. Správné je podle mého názoru

³⁷ Novák, T. Střídavá péče o dítě: zájem především. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. 57,58 s.

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. 130 s.

chovat se tak, aby dítě necítilo tlak a zároveň mělo pocit, že ho rodiče kdykoli s pochopením vyslechnou.

1.4 Syndrom zavrženého rodiče

Tento pojem R. Gardnera vystihuje postoj dítěte k jednomu z rodičů, který je vytvořen v důsledku navádění dítěte jedním rodičem proti druhému. Dítě, které je ve věku, kdy je velmi ovlivnitelné, si vytvoří absolutně vyhraněný názor na rodiče, který neodpovídá realitě. Jeden z rodičů zůstává v očích dítěte pozitivní postavou a druhý naopak negativní. Dítě začne odmítat jakýkoli kontakt se zavrženým rodičem. Toto celé je výsledek manipulace, prostřednictvím které chce rodič docílit zničení vztahu dítěte s druhým rodičem. Rodič může jednat se záměrem ovlivnit výpověď dítěte u soudu, respektive docílit svěření potomka do své péče. Popisovaný syndrom se nevztahuje na případy, kdy se rodič chová k dítěti zavrženíhodným způsobem a vytvořená nenávist dítěte je oprávněný následek chování rodiče. Při posuzování, zda se jedná o postoj vytvořený k rodiči na základě ovlivnění druhého rodiče či nikoli je třeba individuální přístup k případu. Není to tedy tak, že by zjištěný syndrom zavrženíhodného rodiče určoval komu svěřit dítě do péče. Nejprve musí sociální pracovník prošetřit, jak moc je tento postoj u dítěte rozvinut a co bylo příčinou jeho vzniku.³⁹

1.5 Orgán sociálně – právní ochrany dětí

Orgán sociálně – právní ochrany dětí je označení instituce, hojně používané v souvislosti s právy dětí a jejich ochranou. Kdo ale takovým orgánem je nevymezuje ani OZ, ani ZZŘS, nýbrž jak už vyplývá z názvu, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Zde v § 4 odst. 1 nalezneme taxativní výčet orgánů poskytujících sociálně-právní ochranu dětem. Jsou jimi krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, ministerstva, Úřad, Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. Sociálně-právní ochranu dále, dle § 4 odst. 2 zajišťují obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny. Zákon dále uvádí přední hlediska činnosti těchto orgánů, kterými jsou:

³⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů, 2012. 42,46 s.

*„zájem a blaho dítěte ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte“*⁴⁰ OSPOD provádí především ochranu těch dětí, jejichž rodiče buď zemřeli, neplní povinnosti z rodičovské odpovědnosti nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále OSPOD musí dohlížet na případy, kdy bylo dítě svěřeno do výchovy jiné osobě, která je odpovědná za výchovu, ale neplní řádně rozhodnutím uložené povinnosti. V těchto třech případech je tedy problém vzniklý na straně rodičů, případně jiných osob odpovídajících za výchovu dítěte. OSPOD se dále zabývá i případy, kdy samotné dítě jedná tak, že si může přivodit vážnou újmu a to jak fyzickou tak psychickou. Dítě například vede zahálčivý nebo nemravný život, spočívající v činnostech s negativním vlivem na jeho vývoj nebo naopak záměrně zanedbává jednání podstatné pro správný rozvoj osobnosti. Jedinec zanedbává školní docházku, nepracuje, požívá alkohol nebo jiné návykové látky, na nichž se postupně může stát závislým, žíví se prostitucí, nebo páchá jinou trestnou činnost.⁴¹ Nejhorším případem je dle mého názoru situace, kdy musí OSPOD zasahovat v případě páchání trestných činů na dítěti.

OSPOD má zajišťovat oprávněné nároky, které jsou v zájmu dítěte, otce a matky. Přesto se objevují případy, kdy mají otcové pocit, že jsou jejich práva potlačována a úřednice takzvané „sociálky“, jak se OSPOD jinak hovorově označuje, vycházejí vstříc pouze matkám.⁴² K tomu lze objektivně uvést, že OSPOD je orgán jako každý jiný, obsazený úředníky nebo v tomto případě z převážné většiny úřednicemi – matkami a stát musí do jisté míry spoléhat na osobní vlohy zaměstnanců a jejich zkušenosti a cit pro spravedlnost, který doufejme objektivně, projevují v každém jednotlivém případě.

⁴⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

⁴¹ Viz tamtéž.

⁴² Orgán sociálně-právní ochrany matek? [online]. [cit. 26.2.2016]. Dostupné z: <http://www.stridavka.cz/organ-socialne-pravni-ochrany-matek.html>

2. Předchozí právní úprava střídavé péče

2.1 Stručný historický komparz

Rodinné právo od roku 1949 do roku 1989 bylo poznamenáno zlomovými historickými událostmi, přesto mělo i své kladné stránky. Začal být kladen důraz na zrovnoprávnění žen, došlo ke zrušení instituce otcovské moci, byl potlačen rozdíl mezi manželskými a nemanželskými dětmi a stát přijal různá opatření na pomoc rodinám s dětmi. Rodina byla v této době chápána jako objekt podřízený širším zájmům veřejnosti

Zákonem č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, platným od 1.1.1950, byl nahrazen pojem *otcovská moc* termínem *moc rodičovská*, dále byl zaveden institut civilního sňatku před národním výborem (obligatorní civilní sňatek) a zaveden institut majetkového společenství manželů. Zákon o právu rodinném postavil nemanželské děti do stejné pozice jako manželské a provedl reformní kroky v procesu osvojení.⁴³

Dne 1. 4. 1964 začal být účinný ZOR, který nahradil Zákon o rodinném právu. Došlo ke zrušení institutu *poručenství*, byl zachován pouze institut *opatrovnictví*. Označení *rodičovská moc* bylo nahrazeno spojením *práva a povinnosti rodičů*.⁴⁴

Takzvaná Velká novela č. 91/1998 Sb., kterou byl pozměněn ZOR, vymezila následující, velmi podstatné změny. Nově došlo k zakotvení ustanovení, které aplikuje čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, když vymezuje právo dítěte vyjádřit se k věci, která se ho týká. Další velikou změnou je, že řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí již neprobíhalo v rámci řízení o rozvodu manželství rodičů a v zákoně se objevila novinka - **střídavá výchova**. Ve skutečnosti se však střídavá výchova ukládala velmi zřídka. Termín *výchova dětí* se změnil na *rodičovskou zodpovědnost*. Pojem *určení otcovství* nahradilo *určení rodičovství* a označení *účast společnosti při výkonu práv a povinností rodičů* bylo nahrazeno spojením *sociálně právní ochrana dětí*. *Výchova a zastupování nezletilého, jehož rodiče nemohou svá práva a povinnosti vykonávat* byla nahrazena termíny *poručenství*

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. 24 s.

⁴⁴ Viz tamtéž, 25 s.

a *opatrovnictví* a institut *příspěvek na výživu rozvedeného manžela* byl přejmenován na *výživné rozvedeného manžela*.⁴⁵

Z uvedeného právního vývoje rodinného práva vyplývá, že střídavá výchova byla zařazena do právního řádu České republiky Velkou novelou Zákona o rodině, což je pravda, přesto šlo v praxi výjimečně přistoupit ke střídavé výchově již dříve. To bylo umožněno výkladem § 50 ZOR o čemž svědčí například rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1, sp. zn. NC 41/95 ze dne 18.3.1997.⁴⁶

2.2 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

ZOR představoval předpis, který komplexně upravoval rodinné právo, včetně práva a povinností rodiče k dítěti pro dobu po rozvodu. Pro mou diplomovou práci má velký význam výše zmíněná novela zákona č. 91/1998 Sb., která zakotvila střídavou výchovu. Z tohoto důvodu v této podkapitole vycházím z jejího znění.

Ustanovení § 26 odst. 1 a 2 udávaly tři možnosti, jak mohl soud rozhodnout o svěření dítěte do péče. Kromě výlučné a společné výchovy mohlo být rozhodnuto o střídavé výchově, přičemž o posledních dvou možnostech mohl soud rozhodnout za podmínky, že byli oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, měli o výchovu zájem, bylo-li takové rozhodnutí v zájmu dítěte a lépe zajistilo potřeby dítěte, než výlučná výchova. Rodiče byli oprávněni upravit si vztahy v rámci dohody, kterou soud musel schválit, a která nahrazovala jeho rozhodnutí.⁴⁷

Kritéria, podle kterých soud rozhodoval o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti, byla v podstatě obdobná jako ta, která dnes vymezuje OZ, do kterého bylo rodinné právo zakomponováno v rámci snahy o komplexní kodifikaci soukromého práva. Prvním z nich je zájem dítěte s přihlédnutím k jeho osobnosti a to zejména vlohám, schopnostem, vývojovým možnostem a s ohledem na životní poměry rodičů. Soud měl povinnost ochraňovat právo dítěte na výchovu obou rodičů, současně s umožněním pravidelného osobního styku

⁴⁵ NYKODÝM, J. Novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb. zák.). Bulletin advokacie. 1998, č. 8, 12-23 s.

⁴⁶ Střídavá výchova a určení výživného a styku s nezletilým dítětem [online]. [cit. 28.2.2016]. Dostupné z: http://www.akchalupa.cz/http://www.akchalupa.cz/stridava_vychova_a_urceni_vyzivneh_o-a-styku-s-nezletilym-ditetem

⁴⁷ § 26 odst. 1, 2, 3 Zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

s rodičem, kterému nebylo dítě svěřeno do výchovy, včetně práva na pravidelnou informaci o dítěti. Dále při rozhodování hrálo důležitou roli, ke komu dítě tíhne, zázemí dítěte, výchovné schopnosti rodičů a stabilita prostředí. Mezi rozhodující hlediska patřilo také to, zda jsou rodiče schopni a ochotni komunikovat, jaké panují vztahy mezi dítětem a sourozenci či dalšími příbuznými a jaké finanční zajištění budou moci poskytnout rodiče dítěti a to včetně bytových poměrů. Při rozhodování byl soud, ve všech projednávaných případech, povinen přihlídnout k dřívějším poměrům, zda rodič v předchozích letech o dítě řádně pečoval, dbal a to po stránce citové, rozumové i mravní.⁴⁸

Styk s dítětem je svým obsahem užší než pojem *svěření dítěte do výchovy*. Představuje prakticky setkání rodiče s dítětem, u kterého nebydlí.⁴⁹ Styk rodiče s dítětem bylo oproti svěření dítěte do výchovy rodiče možné vymezit dohodou, kterou soud nemusel stvrdit, ba naopak zákon uváděl, že dohoda o styku rodičů s dítětem nepotřebuje schválení soudu. Pravidlem však bylo a je, že soud musel zakročit v případě, vyžadoval-li to zájem na výchově a poměry v rodině. Jako změna poměrů, která zapříčinila vydání nového rozhodnutí, byla posuzována situace, kdy jeden rodič opakovaně a bezdůvodně zabraňoval druhému rodiči ve styku s dítětem. V zájmu dítěte mohl soud tedy omezit či zakázat styk s rodičem a upravit poměry dítěte s prarodiči a sourozenci.⁵⁰ K tomu, jaké důvody jsou způsobilé zapříčinit změnu rozhodnutí a o tom, jak kdo z rodičů bude o potomka pečovat, se vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. 14/2000. Zde vyslovil, že důvody musí být tak intenzivní, aby způsobily změnu dohody a to ve všech jejích částech. Pak může být původní rozhodnutí změněno.⁵¹ Nejvyšší soud ČSSR se k této problematice vyjádřil také v Rozsudku č. R 97/1967, kde uvedl, že požadavek změny poměrů musí převážit požadavek stálosti výchovného prostředí, ve kterém dítě žije.⁵²

⁴⁸ NYKODÝM, J. Novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb. zák.). Bulletin advokacie. 1998, č. 8, 14-20 s.

⁴⁹ K tomu blíže Úmluva o styku s dětmi, čl. 2, 4 a 5.

⁵⁰ K tomu srov. PLECITÝ, V. Zákon o rodině – komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy, vydání podle stavu k 1.10.2007. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2007. Praha: Nakladatelství EUROUNION Praha, s.r.o., 2007. 43 s; Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

⁵¹ Viz tamtéž, 47 s.

⁵² Střídavá péče velebená i proklínaná [online]. [cit. 1.3.2016]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/stridava-pece-velebena-i-proklinana>

2.2.1 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině a zájem dítěte

Dle uvedeného zákona měl zájem dítěte rozhodný vliv v souvislosti s rozvodem manželství. ZOR v § 24 odst. 2 stanovil, že soud nerozvede manželství, pokud by to bylo v rozporu se zájmem nezletilého dítěte, určeným zvláštními důvody. Za zvláštní důvod byl považován podle komentáře ZOR především špatný zdravotní stav dítěte způsobený závažnou chorobou. Závažnost důvodu musel soud posuzovat souběžně s žádostí o rozvod manželů, protože rozvod mohl mít negativní dopad na zajišťování potřeb dítěte souvisejících s danou chorobou. Tímto ustanovením bylo tedy především chráněno dítě, jeho zdraví a další důležité zájmy, které by mohl rozvod ohrozit či porušit. Rozpor se zájmy dítěte tak byl faktickou překážkou bránící rozvodu manželů.⁵³

Na zájem dítěte musel soud pamatovat také během rozhodování o tom, komu bude dítě svěřeno do výchovy.⁵⁴

⁵³ PLECITÝ, V. Zákon o rodině – komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy, vydání podle stavu k 1.10.2007. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2007. Praha: Nakladatelství EUROUNION Praha, s.r.o., 2007. 25 s.

⁵⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

3. Současná právní úprava střídavé péče

3.1 Mezinárodní smlouvy

Součástí právní úpravy rodinného práva jsou mezinárodní úmluvy. Z nich si do své práce dovolím vybrat ty, podle mého názoru nejdůležitější. Jsou jimi Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, pro ČR platná od 3. září 1953 a Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí, platná v ČR od 1.7.2000.⁵⁵ Další významnou úmluvou je Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, která byla zástupci České a Slovenské Federativní republiky podepsána 28. prosince 1992 v Haagu.⁵⁶ Evropská úmluva o výkonu práv dětí, k jejíž ratifikaci v České republice došlo dne 7.3.2001 je další z nich. Článek 1, bod 2 úmluvy stanoví: *„Účelem této úmluvy je, v nejlepším zájmu dětí, podporovat jejich práva, poskytnout jim procesní práva a usnadnit jejich výkon tím, že bude zabezpečeno, aby děti, přímo nebo prostřednictvím jiných osob nebo orgánů, byly informovány o soudních řízeních, která se jich týkají, a mohly se jich účastnit.“*⁵⁷

Úmluva o styku s dětmi je další z pramenů, který je třeba v mé práci uvést. Vládní návrh pro Parlament ČR k přijetí této úmluvy uvádí: *„Úmluva vychází ze základního principu, že dítě má právo na pravidelný styk s oběma rodiči (čl. 4 odst. 1). Tento styk lze omezit nebo vyloučit, pouze je-li to nezbytné v nejlepším zájmu dítěte (čl. 4 odst. 2). Pokud to zájem dítěte vyžaduje, jsou smluvní strany povinny zajistit odborný dohled nad stykem rodiče s dítětem nebo jinou vhodnou formu kontaktu (čl. 4 odst. 3)“.*⁵⁸

Úmluva o právech dítěte smluvním státům ukládá zabezpečit dodržování práv dítěte. Klade důraz zejména na ochranu před diskriminací nebo trestáním na základě postavení, názorů nebo přesvědčení rodičů dítěte, zákonných zástupců nebo členů rodiny. Úmluva rozvíjí povinnost obou rodičů dítěte vychovávat a odpovídat za jeho řádný vývoj a to i z hlediska jeho financování. Rodiče jsou také dle Úmluvy o právech dítěte povinni zabezpečit životní úroveň dítěte tak, aby

⁵⁵ Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí ze dne 20.5.1980.

⁵⁶ Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí ze dne 25.10.1980.

⁵⁷ Evropská úmluva o výkonu práv dětí ze dne 25.1.1996.

⁵⁸ Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu Úmluva o styku s dětmi přijatá ve Vilniusu dne 3. května 2002 [online]. [cit. 2.3.2016]. Dostupný z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?action=detail&value=1146>

mohlo zdárně dosáhnout tělesného, duševního, duchovního, mravního a sociálního rozvoje. Výchova dítěte musí usilovat o rozvoj osobnosti, nadání, a rozumových a fyzických schopností dítěte v co nejširším rozsahu. Její detailní vymezení nalezneme v čl. 29. Úmluva dále říká, že: „*Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.*“⁵⁹

Listina základních práv a svobod (dále jen LZPS) jako pramen nejvyšší právní síly poskytuje obecnou ochranu právům dítěte v článku 32 odst. 1, který udává, že zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena. LZPS pamatuje na ochranu dětí, které se nenarodily v manželství a deklaruje těmto dětem stejná práva jako dětem narozeným za trvání manželství. Dále LZPS charakterizuje rodičovskou odpovědnost. Uvádí, že výchova a péče o dítě jsou povinností rodiče, a zároveň právem dítěte, přičemž dítě může být od rodiče odloučeno proti jeho vůli pouze na základě zákona.⁶⁰

Vzhledem k tématu mé diplomové práce za nejdůležitější mezinárodní akt považuji Úmluvu o právech dítěte, která v článku 3 staví zájem dítěte do popředí a jeho ochranu považuje za prioritní při projednávání jakékoli záležitosti týkající se dětí, a to bez ohledu na to, zda jde o činnost veřejných nebo soukromých zařízení sociální péče, zákonodárných či správních orgánů. Opět je zde kladen důraz na ochranu zdraví a bezpečnost dítěte, kterou má zajišťovat k tomu určená instituce, odpovídající zákonným standardům.⁶¹

Úmluva o právech dítěte klade důraz na personální obsazení úřadů, které se zabývají ochranou dětí. Počet zaměstnanců má odpovídat takové míře, aby instituce byla schopna dostatečně zajistit ochranu práv a zájmů dítěte. Jednotliví zaměstnanci instituce musí navíc disponovat takovými vlastnostmi a vlohami, které jsou pro práci s dětmi nepostradatelné. Úřady a zaměstnanci musí podléhat kompetentnímu doзору.⁶²

⁵⁹ Úmluva o právech dítěte ze dne 20.11.1989.

⁶⁰ Listina základních práv a svobod .

⁶¹ Úmluva o právech dítěte ze dne 20.11.1989.

⁶² Viz tamtéž.

3.2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Ve své podstatě je obsah ZOR promítnut do OZ. Ten, stejně tak jako předchozí právní úprava, ochraňuje zájmy dítěte, jako jedince, který není plně způsobilý a schopný zajišťovat si své potřeby.

Největší formalistickou změnou, ke které došlo zrušením ZOR, je že OZ již nadále nepoužívá termín *střídavá výchova*, nýbrž *střídavá péče*. Již ze samotného významu těchto dvou slov je cítit znatelný rozdíl. Péče je pojem širší a ve své podstatě povinnost rodiče vychovávat dítě zahrnuje.

Svěření dítěte do střídavé péče je v OZ upraveno dvojnásobem. Jedním z nich je schválená dohoda rodičů a druhým autoritativní rozhodnutí soudu, přičemž většinou má dohoda větší uznání, než vrchnostenské rozhodnutí soudu.⁶³

OZ jde ve stopách ZOR a tyto dva způsoby přejímá. Změna v úpravě se projevuje především v zákonem stanovených kritériích, z nichž je třeba vycházet při posuzování, zda je střídavá péče v daném případě vhodným řešením. OZ na rozdíl od ZOR určuje jedinou podmínku zákonnosti střídavé péče a to je *zájem dítěte*. Zbylé prvky dříve podmiňující rozhodnutí o střídavé výchově, jako výchovná způsobilost rodiče, zájem rodiče dítě vychovávat, zajištění potřeb dítěte, nebyly zařazeny do konceptu Občanského zákoníku, jelikož byly odbornou praxí označovány za nadbytečné. Odůvodnění je logické. Pokud by totiž rodič neměl v úmyslu výchovně působit na dítě či nebyl výchovně způsobilý, pak by mu nemohlo být svěřeno dítě do péče, přičemž by nezáleželo, o jaké formě soud uvažuje. Zajištění potřeb dítěte je pro uložení střídavé péče také zbytečný předpoklad, jelikož každý soud musí při svém rozhodování o právech dítěte uvažovat, zda budou potřeby dítěte dostatečně zajištěny. Z uvedených důvodů OZ využívá jen široce vymezenou podmínku, přejatou ze Zákona o rodině – zájem dítěte, který však svým významem řadí do popředí.⁶⁴

Zákonodárce ani v tomto kodexu neměl snahu zakomponovat do zákona všechny judikaturou nasbírané poznatky a zkušenosti. Ve své podstatě by to ani

⁶³ KRÁLÍČKOVÁ, Z. Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 82 s.

⁶⁴ NOVOTNÝ, P.; IVIČIČOVÁ, J.; SYRŮČKOVÁ, I.; VONDRÁČKOVÁ, P. Nový občanský zákoník. Rodinné právo. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014. 155 s.

nebylo možné, jelikož rodinné právo a jednotlivé problémy rodin stanoucích před soudem nelze sumarizovat. Neexistují množiny situací, které by bylo možné vyřešit podřazením pod daný paragraf zákona. Otázky řešení rodinných sporů a problémů mají velmi často více než s právem, společné s jinými vědními obory, z čehož musí zákonodárce vycházet a při své tvorbě se proto zaměřit především na obsažení obecně aplikovatelných, nejpodstatnějších kritérií. Podstatné je proniknout k jádru věci, zhodnotit problém z psychologického hlediska a až následně dosadit prvek legality, který spočívá v podřazení pod odpovídající ustanovení zákona. Je očividné, že cílem zákonodárce nebylo vytvoření zkonstatělé právní úpravy, která by obsahovala přesná aplikační pravidla. Z velké části je ponecháno soudům, jakým směrem se bude ubírat soudní praxe a jak se „poprou“ s konkrétním problémem.

Pojem *zájem dítěte* však není, stejně jak tomu bylo v ZOR, definován ani v OZ.⁶⁵ Zájem dítěte hraje opět roli v souvislosti s rozvodem. OZ zavádí důležitou premisu a to, že soud musí vždy pamatovat na zájem dítěte. § 906 OZ uvádí: „*má-li být rozhodnuto o rozvodu manželství rodičů dítěte, soud nejprve určí, jak bude každý z rodičů napříště o dítě pečovat, a to s uvážením zájmu dítěte; s tímto zřetelem se od souhlasného stanoviska rodičů soud odchýlí jen tehdy, vyžaduje-li to zájem dítěte. Soud vezme v úvahu nejen vztah dítěte ke každému z rodičů, ale také jeho vztah k sourozencům, popřípadě i k prarodičům.*“⁶⁶

Pokud porovnáme předchozí a současnou právní úpravu zjistíme, že na rozdíl od obligatorních kritérií, zda může být rozhodnuto o střídavé péči, kterých podstatně ubylo, fakultativních podmínek, ke kterým lze přihlédnout v případě rozhodování o vhodnosti střídavé péče, naopak přibylo. Kromě kritéria osobnosti dítěte, životních poměrů rodičů, citové orientace dítěte, citové vazby dítěte k příbuzným nebo jak kdo z rodičů doposud o dítě pečoval, přibývá předpoklad zdravého a úspěšného vývoje dítěte. Na základě něj je dítě svěřeno tomu rodiči, který je schopen zdravý a úspěšný vývoj dítěte zajistit.⁶⁷

⁶⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁶ Viz tamtéž.

⁶⁷ K tomu srov. ust. § 26 odst. 4 a 5 Zákona č. 94/1963 Sb., o rodině; § 907 odst. 2 Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

3.3 ZŘS - Řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále ZŘS) upravuje, za subsidiárního použití Zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále OSŘ) problematiku péče o dítě, konkrétně ve zvláštní části, oddílu pátém, nazvaném „Péče soudu o nezletilé.“ Ve spojitosti se střídavou péčí zde aktuálně ZŘS upravuje řízení ve věcech péče o nezletilé, výživy nezletilého dítěte, styku s nezletilým dítětem nebo rodičovské odpovědnosti. Z tohoto důvodu se v této podkapitole budu zabývat soudním řízením, výsledkem kterého je svěření dítěte do výlučné, společné či střídavé péče. Mým záměrem je především zachycení praktické stránky rozhodování soudů.

Řízení, jehož výsledkem má být úprava poměrů mezi rodiči a dětmi je odděleno od rozvodového řízení. Vede jej opatrovnický soud – soud péče o nezletilé. Právní úprava tedy ošetřuje a zajišťuje, aby byly vztahy mezi dětmi a rodiči upraveny přednostně a aby citová zátěž dítěte byla odstraněna včas, kdy je ještě možné vyvarovat se škodlivých následků.⁶⁸

Smyslem oddělení uvedeného řízení je ochrana dítěte. Ta je zajištěna jak kvalifikovaným personálním obsazením soudu, tak tím, že dítě není rozvodem rodičů nadbytečně zatěžováno. Oddělení řízení má pozitivní důsledek i pro rodiče. Ti, v náročné životní situaci, kterou rozpad vztahu jistě je, získají odpověď alespoň na otázku, komu bude dítě svěreno do péče.

Opatrovnickými soudy v prvním stupni jsou okresní soudy. U krajských soudů je otázka opatrovnických senátů řešena vyhláškou č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, kterou se určuje, že předsedové soudu musí zajistit v úseku občanskoprávním specializaci ve věcech péče o nezletilé.⁶⁹ Opatrovnický soud musí při svém rozhodování dbát nejlepších zájmů dítěte a po celou dobu řízení musí k dítěti přistupovat šetrně a s přihlédnutím k jeho charakterovým rysům, věku a dalším důležitým prvkům jeho individuální osobnosti. Rozumová a emocionální vyspělost jsou kritéria, která hrají roli i při volbě metody, prostřednictvím které bude zjištěn názor dítěte, zda bude postupováno prostřednictvím OSPOD, znalce, zástupce nebo přímo

⁶⁸ Úprava poměrů nezletilých dětí [online]. [cit. 8.3.2016]. Dostupný z: <http://www.kdejsitato.cz/opatrovnicke-řízení/uprava-pomeru-nezletilych-deti.html>

⁶⁹ Vyhláška č. 37/1992 Sb. o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

výslechem soudu. Soud však není stanoviskem jiného orgánu definitivně vázán a musí rozhodnout na základě vlastního právního posouzení věci.

Pro rozhodnutí soudu je podstatný názor a přání dítěte. Obecně se děti považují za schopné vyjádřit svůj názor v deseti letech, kdy už je zpravidla možné vyslechnout je přímo u soudu. Určení věkové hranice se odvíjí od individuální osobnosti dítěte.⁷⁰ Pokud už soudce přistoupí k výslechu, pak ho zpravidla provádí mimo soudní síň nebo bez přítomnosti ostatních účastníků jednání.

Opatrovnický soud má povinnost upravit svěřením dítěte do péče a také otázku výživného, jak vyplývá ze ZŘS. Veskrz musí být rozhodování soudů ku prospěchu dítěte, jehož se daná věc týká, a jelikož není zájem dítěte přesně vymezen, musí soudy svá vyjádření náležitě odůvodňovat.⁷¹

Mohlo by se zdát, že práva rodičů podléhají před soudem stejné úrovni ochrany jako práva dítěte, avšak není tomu tak. Právo rodiče na výchovu svého dítěte a dále právo na rodinný život může být omezeno a to dokonce takovým způsobem, že pokud soud po důsledném zhodnocení a prověření situace dojde k závěru, že pro dítě není vhodné, aby bylo svěřeno některému z rodičů, může dítě svěřit do výchovy jiné fyzické osoby. Soud může zvolit také pěstounkou péči nebo ústavní výchovu. Pro trvalé odejmutí z péče rodičů musí existovat závažný důvod, ohrožující psychickou či fyzickou integritu dítěte, jelikož rodina a rodičovství jsou hodnoty chráněné samotnou Listinou základních práv a svobod v článku 32. Ta zařazuje péči o děti a jejich výchovu mezi základní práva rodičů a zároveň mezi základní práva řadí právo dítěte na rodičovskou výchovu, s výhradou, že: „*Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.*“⁷²

Úpravu poměrů opatrovnický soud provede tak, že vydá rozsudek, ve kterém vztahy dítěte a rodičů upraví. Poměry dětí a rodičů mohou být z moci úřední upraveny i v případě, že nebyl podán návrh o rozvod manželství, ale rodiče spolu pouze nežijí, jak vyplývá z § 908 OZ.⁷³

⁷⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I ÚS 2482/13.

⁷¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. 18-20 s.

⁷² Listina základních práv a svobod.

⁷³ NOVOTNÝ, P.; IVIČÍČOVÁ, J.; SYRŮČKOVÁ, I.; VONDRÁČKOVÁ, P. Nový občanský zákoník. Rodinné právo. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014. 166 s.

Z vlastních poznatků na závěr uvádím, že v rozhodnutí je třeba přesně vymezit intervaly střídání a neopomenout období prázdnin a svátků. Tato období se upravují zvlášť a podléhají speciálnímu režimu, a to i u střídavé péče, což je zajímavé. Rozhodnutí dále obsahuje ustanovení o výživném, jak uvádím v následující části práce.

3.3.1 Dohoda rodičů

Trendem současné doby je, že páry a zároveň rodiče dětí zůstávají po celou dobu vztahu nesezdaní. Tento trend vyvolává potřebu upravit poměry dětí uvedených dvojic, které se rozešly stejně tak jako poměry dětí manželů, kteří se rozvádí, ostatně zákon nezná pojem nemanželské dítě.⁷⁴ Dohodu mohou uzavřít jak nesezdaní partneři, tak manželé. Pokud jde o dohodu nesezdaného páru, dovedu si představit, že pokud rodiče dohodu dodržují a vzájemně si vychází vstřícně, není třeba, aby měla písemnou formu nebo aby bylo třeba ji soudně potvrdit. Soud by měl primárně rodiče vést k jejímu uzavření, jak vyplývá z § 474 ZŘS.⁷⁵

Rodiče mohou v dohodě určit, jak bude nadále každý z nich o dítě pečovat. Tuto dohodu však soud neschválí, pokud bude v rozporu se zájmem dítěte. Dohodou se zabývá § 908 OZ: „*Nežijí-li spolu rodiče nezletilého dítěte, které není plně svéprávné, a nedohodnou-li se o úpravě péče o takové dítě, rozhodne o ní i bez návrhu soud.*“⁷⁶

Rodinněprávní vztahy nepodléhají státní kontrole, která by zajistila, že každý rozpad vztahu, kde figurují nezletilé děti, se dostane do jurisdikce soudu a tak je na rodičích, jak zodpovědně se k problému postaví. Je samozřejmě žádoucí, aby dohoda odpovídala zájmu dítěte. Jedinou šancí, jak odhalit, že dítě strádá, podle mého názoru představuje zákrok osoby zvenčí, například podnět sociálního pracovníka, kterému se dostane zpráva ze školy o negativních projevech dítěte.

⁷⁴ Úprava poměrů nezletilých dětí [online]. [cit. 8.3.2016]. Dostupné z: <http://www.kdejsitato.cz/o-patrovnicke-rizeni/uprava-pomeru-nezletilych-deti.html>

⁷⁵ § 474 Zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních: Za účelem ochrany zájmu dítěte soud vede rodiče k nalezení smírného řešení. Soud může rodičům uložit na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídít setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie.

⁷⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

3.3.2 Místní příslušnost opatrovnického soudu

Místně příslušný pro rozhodování je obecný soud nezletilého dítěte, přičemž zákonodárce považuje za podstatné, aby rozhodl soud, který je k tomu nejvhodnější z pohledu rychlosti, efektivnosti a dostatečného přístupu k informacím podstatných pro vedené řízení. Cílem je tedy rozhodnout v dohledné době tak, aby bylo rozhodnutí v souladu se zájmy dítěte. Uvedený požadavek je naplněn, pokud rozhodne soud, který byl pro posouzení věci z hlediska přístupu k důkazním prostředkům ten nejvhodnější. Při určování místní příslušnosti se uplatní zásada perpetuationis fori.⁷⁷

Pokud bude v průběhu života nezletilého dítěte třeba opětovně upravit poměry, soud, jehož místní příslušnost byla založena prvním rozhodnutím ve věci péče o nezletilé dítě, **nemůže** při podání návrhu na zahájení řízení za změněných okolností pouze vyslovit nepřislušnost. Musí dojít k přenesení příslušnosti na jiný soud a toto přenesení musí odpovídat zájmu dítěte. Problematikou místní příslušnosti opatrovnického soudu se zabýval Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 1510/2013, ze dne 19.12.2013, z něhož lze dovodit, že případ má řešit takový soud, který dokáže nejlépe zjistit poměry dítěte. Z tohoto důvodu se jako nejvhodnější jeví soud umístěný nejbližší bydlišti dítěte. V případě, že se objeví kolize zájmů a pro rozhodování případu se jeví jako vhodné dva soudy, případ rozhodne ten z nich, který má lepší podmínky pro rozhodování.⁷⁸ Nejvyšší soud zde také poukazuje na své rozhodnutí ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011, ve kterém vyslovil, že: „*Nejllepší zájem dítěte v procesním významu zahrnuje rozhodovací činnost soudu, která v konkurenci často protichůdných zájmů účastníků řízení zvažuje a přední význam přiznává zjištěnému zájmu dítěte s cílem dosáhnout pro dítě stabilního a dlouhodobého řešení.*“⁷⁹

3.3.3 Zastoupení dítěte

Ze zákona vyplývá, že dítě musí být v řízení zastoupeno opatrovníkem. Opatrovníka jmenuje soud a je jím zpravidla orgán sociálně – první ochrany dětí (dále jen OSPOD), ne však takový, co dal k řízení podnět nebo návrh. Pokud se

⁷⁷ Trvání místní příslušnosti soudu, u kterého bylo řízení zahájeno.

⁷⁸ Místní příslušnost [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/mistni-prislusnost-93613.html?mail>

⁷⁹ Místní příslušnost [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/mistni-prislusnost-93613.html?mail>

jedná ve věci s mezinárodním prvkem, může být zmocněncem účastníka také Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.⁸⁰

3.3.4 Předběžné opatření

Během rozvodu může dojít k vydání předběžného opatření, kterým se dočasně upravuje, kdo z rodičů bude o dítě pečovat, přičemž soud může zvolit i formu střídavé péče. „Speciální předběžné opatření“ před účinností ZŘS vydával soud na návrh rodiče podle § 76a OSŘ. Ten byl přijetím nové úpravy nahrazen § 452 ZŘS (v souvislosti s § 924 OZ)⁸¹, který v odstavci 1 uvádí: „*Ocitlo-li se nezletilé dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o dítě pečovat, nebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen, soud předběžným opatřením upraví poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu tak, že nařídí, aby dítě bylo umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí.*“⁸² Nově lze předběžné opatření vydat pouze na základě návrhu OSPOD, přičemž lze logicky dovozovat, že podněty budou i nadále přicházet od rodičů a soudní praxe se na základě nové úpravy podstatně nezmění.⁸³

Soud může běžným předběžným opatřením (dle § 76 ve spojení s § 102 OSŘ) rozhodnout o mezitímní úpravě poměrů účastníku tak, že uloží vykonávat střídavou péči. Předběžné opatření pak může představovat jakousi „zkušební dobu“. Již během výkonu předběžného opatření se může projevit, jak spolu rodiče komunikují, jak se kdo z nich dokáže o dítě postarat a také jak dítěti zvolený systém vyhovuje. Výsledky této „zkušební doby“ mohou zásadně ovlivnit rozhodnutí, zda svěřit dítě do střídavé péče natrvalo či nikoli. Z tohoto důvodu je předběžné opatření mnohdy kritizováno. Dlouhý průběh řízení může mít za

⁸⁰ K tomu srov. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních; Důvodová zpráva k Zákonu č. 292/2013 Sb. Dostupná z http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=

⁸¹ § 924 Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: *Ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o ně pečovat, anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen, soud upraví předběžně poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu; rozhodnutí soudu nepřekáží, pokud dítě není řádně zastoupeno.*

⁸² K tomu srov. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních; Nový režim předběžného opatření upravujícího poměry dítěte [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rezim-predbezneho-opatreni-upravujiciho-pomery-ditete?browser=full>

⁸³ Průběh opatrovnického řízení [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.stridavka.cz/pre-dani-ditete-do-pece-matky-predbeznym-opatrenim.html>

důsledek, že z nastaveného systému se stane zvyk, který pak konečné rozhodnutí soudu již ponechá v platnosti.

Navíc v současné době tím, že je „speciální předběžné opatření“ (§ 452 ZŘS) upraveno nejen v procesní normě, ale i v normě hmotně – právní (§ 924 OZ), dochází k narušení účelu předběžného opatření. To má pouze prozatímně upravit vztahy do doby, než dojde k nalezení a aplikaci vhodné hmotně-právní normy.⁸⁴

3.3.5 Rozhodnutí

Soud má především zájem na smírném vyřešení sporu mezi rodiči, uvítá zapojení mediátora či návštěvu poradny. Před rozhodnutím soud zpravidla zjišťuje vhodnost a účelnost zamýšleného rozhodnutí. K tomu slouží zpráva OSPOD, který je s případem obeznámen.

Pokud jde o meritum věci, rozhoduje soud rozsudkem, který musí vydat v co nejkratším časovém intervalu. Ve zbylých věcech vydává soud usnesení. Rozsudek může být předčasně vykonatelný v případě, že určuje povinnost plnit výživné nebo se jím prodlužuje trvání výchovného opatření, kterým bylo dítě dočasně odňato z péče rodičů či jiných osob. Proti rozhodnutí soudu se lze odvolat, ne však co do výroku rozsudku, kterým soud schválil dohodu rodičů. Jako procesní problém se může jevit, že proti rozhodnutí soudu ve věcech svěřeni dítěte do péče není přípustné dovolání a tak jedinou další možností jak si vydobýt své právo, se stává ústavní stížnost. Ústavní soud je v těchto případech nezřídka obmyslen jako odvolací instance. Rozhodnutí může být změněno, pokud dojde k již zmíněné změně poměrů.⁸⁵

3.3.6 Délka soudního řízení

Délka řízení hraje pro rodinněprávní vztahy velkou roli. Během řízení jsou účastníci vystaveni dlouhodobému stresu a nejistotě. Rodiče neví, v jaké míře se budou moci v nadcházejících letech starat o dítě a dítě trpí, protože cítí stres

⁸⁴ Nový režim předběžného opatření upravujícího poměry dítěte[online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rezim-predbezneho-opatreni-upravujiciho-pomery-ditete?browser=full>

⁸⁵ K tomu srov. Zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních; Důvodová zpráva k Zákonu č. 292/2013 Sb. dostupná z http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_or_g

rodičů, kteří jsou nuceni se setkávat u soudu. § 100 odst. 1 OSŘ, říká: „*Jakmile bylo řízení zahájeno, postupuje v něm soud i bez dalších návrhů tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta. Přitom usiluje především o to, aby spor byl vyřešen smírně.*“⁸⁶

V § 471 odst. 2 ZZŘS je uvedeno: „*Ve věcech péče soudu o nezletilé rozhoduje soud s největším urychlením.*“ Délku řízení však především ovlivňuje snaha rodičů se dohodnout. Pokud ta chybí a rodiče se brání jakémukoli ústupku co do jejich představy o následné péči o dítě, může soudní spor gradovat až roky. Protážení sporu o dítě znamená protážení rozvodového řízení, které nemůže být skončeno, aniž by padlo rozhodnutí v opatrovnickém řízení. JUDr. Kozáková, kterou jsem oslovila, uvedla, že její nejdelší případ trval dokonce tři roky.

Průtahy v řízení mohou způsobit, že bude nárokováno zadostiučinění za nemajetkovou újmu, jak prezentuje rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn. 22 Co 238/2011.⁸⁷

3.3.7 Situace po vynesení soudního rozhodnutí

Na první pohled velmi diskutovaná otázka střídavé péče, vyvolává dojem, že s každým ukončením partnerského vztahu přichází spor o dítě. Tento dojem je však mylný. Spor o dítě se rozhodne u soudu řešit asi jen třetina bývalých partnerů. Zbývá část rodičů buď nejsou manželé, tudíž mohou výchovu dítěte a jeho svěřením do péče upravit ústní dohodou.⁸⁸ Existují také případy, kdy poté, co soud rozhodl o úpravě poměrů mezi rodiči a dítětem, se rodiče následně od této úpravy rozhodnou odchýlit a to buď v důsledku potřeby, kdy jeden z rodičů chce například se svým novým partnerem vycestovat a malé děti nemá kdo hlídat. Často i přes to, že rodiče spolu nevychází, nemají nic proti výchovným metodám druhého z nich a tak postupem času rodiče přistoupí na častější setkávání dítěte s druhým rodičem.

Vztahy po vydání rozhodnutí v převážné většině, pokud se situace viditelně nezvrhne, nepodléhají následné kontrole. Rodiče si tak mohou začít

⁸⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

⁸⁷ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. června 2011 sp. zn. 22 Co 238/2011. Dostupný z: <http://www.stridavka.cz/zadostiucineni-za-prutahy-pri-vykonu-rozhodnuti.html>

⁸⁸ KOVÁŘOVÁ, D. Bulletin advokacie. Střídavá péče velebená i proklínaná. 2015, č. 3. 44-48 s.

vycházet vstříc a i naopak bránit druhému ve výkonu jeho práv. Otázkou zůstává, jak moc je vhodné nechávat tyto vztahy bez dohledu. Právo má regulovat jen nejnütnější věci, a pokud není potřebná úprava právní normou, mají podstatnou moc ve svých rukou samotní rodiče. V opozici však vyvstává zájem a potřeba státu na ochraně jedinců se znevýhodněným postavením, přičemž jednou skupinou jsou děti. Veskrz celé právní úpravy jsou k nalezení ustanovení, která hájí práva dětí a poskytují jim intenzivnější ochranu oprávněných zájmů.

I když má soud v nesporných řízeních často právo sám zahájit řízení, neobejde se bez podnětu zvenčí. Takový podnět může přijít od účastníka řízení či od OSPOD. Můžeme tedy odhadovat, že velká skupina případů hodných soudního posouzení se k soudu nikdy nedostane. To není zaviněno chybným postupem soudu, ale zkrátka charakteristikou dané problematiky, která je velmi choulostivá, a často pro osoby přímo nezúčastněné, nepostřehnutelná. Navíc problematika rodinného práva není tak „černobílá“ jako například právo trestní. V rámci rodinně-právních vztahů neexistuje označení pachatel a oběť. Rodiče však často „pachateli“ jsou, když pod nátlakem emocí vystavují své dítě špatnému zacházení a když ne zacházení, tak psychické nepohodě. „Oběť“ je často veliká. Dítě trpí komplexy po zbytek života a náprava chyb litujícími rodiči není možná. Jak ale řešit situaci, kdy rodinný problém není vidět nebo je přehlížen, jelikož rodiče jsou pohodlní cokoli řešit a ani OSPOD, který by se mohl pustit do řešení problému, se o něm nedozví. Tato problematika dle mého názoru vyžaduje preventivní kontrolu a ochranu dětí, nikoli následnou, kdy se při setkání dítěte s dětským psychologem už musí řešit napáchané škody.

3.3.8 Výživné

Existují různé druhy vyživovací povinnosti. ZOR upravoval vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi, vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými, vyživovací povinnost mezi manžely, mezi rozvedenými manželi a úhradu některých nákladů neprovdané matce, které byly v podstatě přejaty do OZ.⁸⁹ Pro účely mé diplomové práce se budu níže zabývat pouze vyživovací povinností mezi rodiči a dětmi.

⁸⁹ KOVÁŘOVÁ, D. Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných. Praha: Leges, 2011. 18-21 s.

Vyživovací povinnost k dítěti mají oba rodiče, přičemž jde o zákonnou povinnost, kterou není třeba primárně upravovat soudním rozhodnutím. Platí jak pro otce, tak pro matku. Matce vzniká narozením dítěte a otcí určením otcovství podle některé ze tří zákonných, vyvratitelných domněnek. Pokud by neproběhlo určení otcovství, nesla by vyživovací povinnost pouze matka.⁹⁰

Vyživovací povinnost není závislá na tom, zda jsou rodiče dítěte manželé, či pouze partneři. Platí i pro rodiče, kteří jsou od sebe odloučeni. Pokud dojde k rozpadu vztahu, je často potřebné konkrétně upravit výživné, jeho výši a pevně stanovit pravidla jeho plnění, což zajistí soudní rozhodnutí. Výrok soudu musí odpovídat odůvodněným potřebám a majetkovým poměrům dítěte a zároveň schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům rodičů.⁹¹

Úprava výživného, jak již bylo předestřeno, vychází z předchozí právní úpravy. Platí, že rodiče mohou vytvořit dohodu, ve které upraví výživné. Dohoda je však platná pouze do doby, než dojde ke změně poměrů, přičemž ZOR výslovně soudu umožňoval rozhodnout i bez návrhu a výživné upravit rozdílným způsobem, naproti tomu OZ spojení „ bez návrhu“ pro nadbytečnost nadále neobsahuje.⁹²

OZ vyživovací povinnost rodičů vůči dětem upravuje v části druhé hlavy V., oddílu třetím, který nejdřív vymezuje jednotlivé druhy výživného a dále se zabývá obecnými náležitostmi výživného jako je splatnost nebo možnost upravit výživné.⁹³

Podstatou vyživovací povinnosti rodiče vůči dítěti je obstarat potřeby potomka do té doby, než bude schopný zajistit si je sám. Vyživovací povinnost není přímo závislá na zletilosti dítěte.⁹⁴ Výživné je jedna z forem obligací, zvláštní zaopatřovací závazek. To znamená, že na výživné se také vztahují ustanovení o závazcích. Rozdíl oproti klasickému závazku spočívá v označení stran, kdy u výživného zákon označuje strany jako povinný a oprávněný, nikoli

⁹⁰ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. 258 s.

⁹¹ K tomu srov. HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. 258 s.; Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹² K tomu srov. KOVÁŘOVÁ, D. Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných. Praha: Leges, 2011. 36-43 s.; BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F.; JUNGWIRTHOVÁ, M.; KLÍMA, P.; PROFELDOVÁ, T.; ŠROTOVÁ, E. Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 300 s.

⁹³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹⁴ Viz tamtéž.

jako dlužník a věřitel. Obsahem výživného jsou stejně jako u ostatních závazků relativní práva a povinnosti. Předmětem je plnění majetkové povahy. Spojení „plnění majetkové povahy“ určuje, v jaké formě může být fakticky výživné poskytováno. Výživné může mít formu peněžité úhrady nebo nepeněžitého plnění. Peněžité plnění má formu pravidelných měsíčních splátek. Jeho výše a další určení mohou být při změně okolností nově upraveny. Nepeněžité plnění představuje náhražku plnění peněžitého a lze si pod ním představit například poskytování ošacení dítěti, tedy zajištění hodnoty, která je také potenciálně ocenitelná.⁹⁵

OZ jako rozhodné faktory pro určení výše výživného uvádí odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného.⁹⁶ Mezi odůvodněné potřeby dítěte patří všechny jeho potřeby nutné pro život kulturního člověka. Zjistit míru potřeby lze v každém individuálním případě dle vymezených hledisek jako je věk, fyzická a duševní vyspělost dítěte, schopnosti, zdravotní stav, způsob přípravy na budoucí povolání a celkové uplatnění ve společenském životě. Tyto faktory vymezují výživné velmi široce a lze z nich dovodit, že dítě musí být zajištěno ve všech směrech, není možné se omezit pouze na povinnost ho živit nebo šatit. Pokud má dítě další zájmy, musí být vhodně rozvíjeny a k tomu slouží právě poskytnuté výživné. Věk dítěte určuje, jaké potřeby bude dítě mít, zda převážně fyziologické a základní, jak je tomu u dětí nejmladších, které je třeba primárně živit a zajistit pro ně přiměřené vybavení, jako oblečení, hračky, kočárek. U dětí starších je pak třeba pamatovat na úhradu nákladů spojených se školní docházkou a dále jiných mimoškolních aktivit, které dítě vykonává ve svém volném čase a jsou důležité pro rozvoj jeho osobnosti.⁹⁷

Majetkové poměry byly mezi kritéria výživného zařazeny z toho důvodu, že bylo nutné se zabývat případy, kdy povinný rodič naoko nedisponoval žádným příjmem nebo příjem nebyl prokazatelný, měl ale ve svém vlastnictví jiné věci, jako například nemovitosti, které měly značnou hodnotu, a jejich prodejem bylo možné zajistit výživné pro dítě. Věci, které byl povinný nucen prodat, pro něj

⁹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Z.; TELEČEK I. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie. 2014. č. 3. 23-31 s.

⁹⁶ BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F.; JUNGWIRTHOVÁ, M.; KLÍMA, P.; PROFELDOVÁ, T.; ŠROTOVÁ, E. Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 295 s.

⁹⁷ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. 260 s.

samozřejmě nepředstavovaly životně důležitou potřebu, bez které by se neobešel.⁹⁸

Soud musí posoudit, zda se povinný rodič úmyslně nesnaží ztížit plnění výživného tím, že bezdůvodně mění zaměstnání nebo neopatrně nakládá se svým majetkem, čímž chce docílit snížení výše výživného, které bude každý měsíc povinen hradit na potřeby dítěte. V případě střídavé péče je nutné, aby v domácnosti otce a matky panovaly přibližně srovnatelné podmínky. Ty jsou po materiální stránce dorovnané prostřednictvím výživného. Tím se zamezuje vytvoření podstatného nepoměru v možnostech materiálního zajištění matky a otce, který by mohl dítě nepříznivě ovlivňovat.⁹⁹

OZ na rozdíl od ZOR vypouští pro nadbytečnost ustanovení upravující povinnost zletilého dítěte podat návrh k soudu, pokud požaduje upravit výživné. Zákonodárce považuje za zřejmé, že upravit výživné pro zletilé dítě lze jen na základě jím podaného návrhu.¹⁰⁰

Výživné je v praxi určováno trojím způsobem. Prvním z nich je situace kdy mají oba rodiče srovnatelné majetkové poměry a soud tak ke stanovení výživného nepřistoupí. Ve druhém případě může vycházet z poměrů jednoho rodiče, zpravidla toho, který má majetkové poměry horší. Soud určením výživného dorovná majetkové poměry mezi rodiči. Třetí verzí je případ, kdy je výživné určeno v rozdílné výši oběma rodičům.¹⁰¹

3.4 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí

Obsah Zákona o sociálně-právní ochraně dětí jsem již nastínila v podkapitole s názvem Orgán sociálně - právní ochrany dětí. Zákon uvádí, co je to sociálně-právní ochrana dětí, kdo je orgán sociálně-právní ochrany dětí a jeho povinnosti. Zákon obsahuje jak hmotně-právní tak procesně-právní ustanovení.

⁹⁸ HRUŠÁKOVÁ, M. Rozvod a paragrafy. Praha: Computer Press, 2001. 49 s.

⁹⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁰⁰ BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F.; JUNGWIRTHOVÁ, M.; KLÍMA, P.; PROFELDOVÁ, T.; ŠROTOVÁ, E. Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 295 s.

¹⁰¹ KOVÁŘOVÁ, D. Bulletin advokacie. Střídavá péče velebená i proklínaná. 2015, č. 3. 44-48 s.

3.4.1 Činnost orgánu sociálně - právní ochrany dětí

V nadcházející části se zaměřím na uvedení praktické činnosti OSPOD v řízení o péči o nezletilé děti. ZŘS v § 474 odst. 1 stanovuje povinnost soudu vyvinout snahu o smírné řešení rodičů¹⁰², proto se OSPOD zaměřuje na dosažení rodičovské dohody ohledně péče o dítě. Pracovníci orgánu při jednání, jehož cílem je přimět rodiče složit zbraně, najít schůdnou cestu pro ně i pro dítě a tou se vydat, profesionálně řídí debatu s přihlédnutím k jednotlivým osobnostem rodičů. Při své činnosti využívají své zkušenosti, snaží se vytvořit pozitivní atmosféru a v té se pokusit rozličné názory rodičů formovat určitým směrem. Sociální pracovník má nelehký úkol, když musí v době, kdy mezi rodiči panují nanejvýš nenávistné vztahy, rodiče přimět ke komunikaci, a co víc, k vzájemné domluvě. Musí apelovat na účastníky, aby mysleli především na svého potomka, na kterého má tísnivá situace nejhorší a nejtrvalejší dopad.

Základem jednání s rodiči je, bez jakéhokoli hodnocení, vyslechnout jednotlivé postoje rodičů. Hodnocení přichází na řadu až poté, co sociální pracovník shrne představy rodičů. Důležitým úkolem sociálního pracovníka je pojmenovat problémy mezi rodiči a to tak, aby bylo následně myslitelné jejich řešení. Podstatné je také vymezení věcí, na kterých se rodiče, byť nechtěně, shodují a kladení otázek, které nepůsobí odmítavě nebo jako forma vyjádření opačného názoru. Pro rozhovor jsou nejčastější otevřené otázky. Ty nutí zneprátelené rodiče se zamyslet a následně usnadňují sociálnímu pracovníkovi zjistit důvody a obavy, které stojí za rozkolem rodičů.¹⁰³

OSPOD hraje důležitou roli při samotném řízení, ve kterém se upravují poměry rodičů k dítěti a to jak v případě partnerů, kteří se rozešli, respektive manželů usilujících o rozvod, tak i pokud dojde k podání žádosti o nové rozhodnutí při změně poměrů.¹⁰⁴ Sociální pracovník má v řízení postavení kolizního opatrovníka, jehož prostřednictvím OSPOD dohlíží na ochranu práv dítěte. Sociální pracovník vypracuje zprávu, kterou poskytne jako podklad pro rozhodnutí soudu. Úloha sociálního pracovníka však spočívá hlavně v osobní

¹⁰² § 474 odst. 1 Zákona č. 292/2013 Sb.: Za účelem ochrany zájmu dítěte soud vede rodiče k nalezení smírného řešení. Soud může rodičům uložit na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídí setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie.

¹⁰³ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů, 2012. 36,41 s.

¹⁰⁴ Viz tamtéž, 6 s.

účasti při jednání. Totéž platí pro odvolací řízení. Tento požadavek však není v praxi vždy naplněn.¹⁰⁵

Zpráva sociálního pracovníka musí být aktuální, vypracovaná podle momentální situace, pokud tedy od vypracování první zprávy uběhne delší doba, například v odvolacím řízení nebo dojde ke změně podstatné skutečnosti, musí se soud řídit nově vypracovanou zprávou sociálního pracovníka. Pro vypracování zprávy je důležité, aby sociální pracovník prošetřil poměry v rodině, setkal se s otcem a matkou dítěte a provedl šetření, jak jsou schopni o dítě pečovat. Nejprve by měl rodiče dítěte sociální pracovník navštívit a až následně zhodnotit situaci, nikoli dělat závěry pouze na základě výpovědí poskytnutých u něj v kanceláři. Poměry se hodnotí u obou rodičů, nikoli pouze u rodiče, který podal návrh na svěření dítěte do jeho výchovy. Dále má sociální pracovník za úkol zjistit, jestli má rodič opravdu zájem o potomka a dostatek času na to, aby se mu mohl věnovat. Nastávají totiž případy, že rodič usilovně o dítě bojuje a poté, co mu je svěřeno do péče, mu nevěnuje potřebný čas. Rodič může být například časově vytížen kvůli svému zaměstnání. Převážnou většinu času proto dítě tráví s jinou příbuznou či blízkou osobou, což není žádoucí stav. Z tohoto důvodu se zkoumá také pracovní vytížení obou rodičů, charakter povolání rodiče a dále bytové zázemí.¹⁰⁶

Důležitým bodem ve zprávě musí být posouzení vztahu s novým partnerem rodiče, případně s jeho dětmi.¹⁰⁷ Často si rodič najde nový protějšek až po právní moci rozhodnutí. Zůstává otázkou, jak zjišťovat nastalé poměry, které mohou být velmi negativní s významnými dopady na kvalitu života dítěte. Například matka si najde partnera, který žádné své děti z předchozího vztahu nemá a může se stát, že k dětem osobně nemá pozitivní vztah a netouží po tom, aby některé vychovával. Je tedy jasné, že čas plánuje trávit s matkou a děti jsou mu v těchto chvílích na obtíž. Matka pod vlivem přívanu silných citů začne upřednostňovat partnera před dětmi a děti začne konfrontovat výchovou nového partnera a jeho pravidly. To je pro dítě krizová situace, protože nový partner matky v něm vyvolává strach a dítě často není na takové úrovni, aby situaci

¹⁰⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů, 2012. 6 s.

¹⁰⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů, 2012. 6-8 s.

¹⁰⁷ Viz tamtéž, 17 s.

dostatečně porozumělo a samo se pokusilo situaci řešit. Bojí se matce cokoli říct, protože by mohla špatně zareagovat a celý problém by se mohl ještě zhoršit. Navíc, tím, že dobře nechápe tyto složité mezilidské vztahy, tak neplnění pokynů přítele matky v něm vyvolává pocit, že není dost dobré, dobře vychované, že je zkrátka méněcenné. Uzavírá se do sebe a je v situaci, kdy není schopno nalézt východisko. U mladších dětí mohou vzniknout pocity méněcennosti, kdežto starší dítě může začít rodiči a jeho partnerovi vzdorovat. Následkem může být ztráta důvěry a s tím související nechuť komunikovat nebo třeba uchýlení se k návykovým látkám. Rodiče bohužel často zůstávají slepí, pohodlní nebo rezignovaní. Pokud k této situaci dojde a dítě je umístěno ve střídavé péči, měl by rodič, který zjistí, že je dítě pod takovýmto psychickým nátlakem začít činit příslušné kroky a třeba usilovat o svěření dítěte do jeho výlučné péče. To se však stát nemusí, protože od nařízení střídavé péče rodič zjistil, že mu systém týdenního střídání naprosto vyhovuje a tak problém raději vypustí z hlavy a snaží se, aby děti byli šťastné alespoň v „jeho týdnu“.

Všechny výše uvedené skutečnosti plus další jako například, kolik je příjem každého z rodičů, je potřeba ve zprávě předkládané opatrovnickému soudu popsat. Samotnému dítěti by měl být poskytnut prostor se k situaci vyjádřit.¹⁰⁸

V souvislosti se střídavou péčí sociální pracovník nejprve zjistí, zda dítě vůbec rozumí, co střídavá péče znamená, jestli už podobný systém někdy opravdu zažilo, například o prázdninách a také co si o takto nastaveném režimu myslí. Rodiče se též k případné střídavé péči vyjádří. Sociální pracovník prověří obě místa, kde by dítě žilo, jejich vzájemný poměr, vzdálenost a také z toho plynoucí důsledky, jako změnu školy, ztrátu blízkých kamarádů, koníčků. Jestli spolu rodiče komunikují nebo nejsou schopni se domluvit ani na základních věcech je také podstatnou součástí podané zprávy. Uvedené faktory se zkoumají i v případě, že rodiče jsou ve shodě a navrhnou rozhodnout na základě dohody. V tomto případě je celý postup sociálnímu pracovníkovi ulehčen a jde zejména o zjištění, jestli je dohoda v zájmu dítěte a také jestli jde o stabilní výsledek domluvy rodičů, způsobilý zajistit řádné výchovné prostředí. Sociální pracovník zjišťuje předpoklady dlouhodobé spokojenosti rodičů s dohodou, protože každá změna znamená pro dítě nežádoucí stres a nejistotu. Rodiče mohou uzavřít dohodu o péči

¹⁰⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů, 2012. 8 s.

o dítě jako nutné zlo při cestě za rychlým a bezproblémovým rozvodem. Ihned po schválení nesporného rozvodu však některý z nich podá návrh na změnu poměrů a žádá například změnu střídavé péče na péči výlučnou.¹⁰⁹

Na sociální pracovníky a jejich úlohu v řízení jsem se také zaměřila v rozhovoru s JUDr. Taťánou Kozákovou, která je advokátkou v Praze. Zajímalo mě, jak moc může OSPOD ovlivnit výsledek řízení a v jaké míře tak skutečně činí. JUDr. Taťána Kozáková uvedla, že obecně se během své praxe setkávala se třemi, níže popsanými typy sociálních pracovníků. Sdělila mi, že OSPOD je převážně prezentován ženou a že záleží na konkrétním pracovníkovi, jak se své role zhostí. Sociální pracovník může dobře působit na rodiče, hledat smírnou cestu a opravdu se zabývat ochranou dítěte, jehož zájmy jsou ohroženy. Také může nastat případ, kdy zástupkyně OSPOD bez zaujetí sedí v soudní síni, bezmyšlenkovitě přihlíží a do průběhu jednání nezasahuje. Často závisí na věku a zkušenostech sociální pracovnice, jak se chopí své role. Paní, která pracuje na stejné pozici již 30 let, není zaskočena ničím, co v soudní síni probíhá. Je apatická a její zásahy do řízení jsou nulové. Naopak velmi mladé pracovníci, která nedávno dostudovala, nechybí potřebné zapálení pro věc, co jí však chybí, jsou zkušenosti a to jak pracovní, tak zkušenosti s dětmi a fungováním rodiny. Existuje však řada lidí, kteří chtějí svou práci dělat dobře a vykonávají jí z přesvědčení. Ti pak mají v řízení zásadní vliv. Jezdí k účastníkům do jejich domácího prostředí, kde s rodiči komunikují, snaží se zjistit skutečný stav, ve kterém se rozpadající rodina nachází a přispět k vzájemným ústupkům mezi rodiči. Zjednodušeně řečeno, OSPOD může mít obrovský vliv na rodiče, dítě i samotný výsledek řízení.

Celkově by zpráva vypracovaná sociálním pracovníkem měla poskytnout komplexní a aktuální zhodnocení zjištěných skutečností a podstatně tak přispět ke spravedlivému rozhodnutí, které bude v souladu se zájmem dítěte.

¹⁰⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů, 2012. 9 s.

4. Česká judikatura a její dopady v praxi

4.1 Střídavá péče v souvislosti s judikaturou Ústavního soudu

Ústavní soud, jako vrcholný orgán kontroly ústavnosti stojí mimo obecnou soustavu soudů. Z jeho pozice v rámci soudní soustavy vyplývá, že není orgánem, který má pravomoci odvolací instance. Ovšem, i přes tento obecně známý fakt a také to, že postavení Ústavního soudu je dokola zmiňované v jeho vlastních, negativních usneseních, řada lidí toho stále nedbá. Nadále jsou podávány návrhy, které nemají předpoklady, aby se jimi Ústavní soud vůbec zabýval, což se netýká jen věcí rodinných.¹¹⁰

Rozhodnutí Ústavního soudu ve věcech rodinněprávních jsou velmi podstatná, jelikož toto odvětví není po všech stránkách upraveno zákony, a tak mají soudci ve svých úvahách jistou volnost. Záměrem zákonodárce bylo zajistit taková rozhodnutí, která jsou co nejlepším a nejvhodnějším obrazem individuálních okolností případu. Podstatou činnosti Ústavního soudu je ochrana ústavnosti. Jeho nálezy jsou z toho důvodu zásadní.

Střídavá péče je institut stojící na rozhraní dvou táborů, příznivců a odpůrců. Ti jsou dlouhodobě ve střetu se svými názory. Pohled na věc však neobjasňuje ani zákon, ani soudní praxe. Mohlo by se zdát, že vlivem judikatury dojde postupem času ke stabilizaci obecného názoru na střídavou péči, opak je však pravdou. Z nálezů Ústavního soudu není znatelná preference konkrétní formy péče o dítě, byť by se to při výkladu některých konkrétních rozhodnutí mohlo zdát. Rozhodovací praxe Ústavního soudu lépe vystihuje přívlastek rozvášná než odvážná. Je-li vydán nálezy, kterým se Ústavní soud přiklání ke střídavé péči, pak hned v následujícím rozhodnutí pro jistotu nezapomene umírnit všechny ty, kteří na základě jednoho rozhodnutí doufají ve vytvoření pravidla, které jim přinese jistotu požadovaného rozhodnutí. Judikatura Ústavního soudu jde tedy spíše než radikální, cestou diplomatickou a jediný závěr, který lze podle mého názoru z dosavadních rozhodnutí učinit je, že každý případ je hodný individuálního posouzení.

¹¹⁰ FOREJTOVÁ M.; GRYGEROVÁ J. Bulletin advokacie. Otazníky nad presumpcí střídavé péče o nezletilé děti aneb vliv ESLP na judikaturu Ústavního soudu. 2015, č. 3. 47-53 s.

rok	stížnosti týkající se střídavé péče	nárůst ve srovnání s přecházejícím rokem	vyhověno ústavní stížnosti	procento úspěšnosti
2013	32		1	3%
2014	45	140 %	6	13%
leden až květen 2015	34	180 %	2	5%

Statistika ústavních stížností týkajících se střídavé péče.¹¹¹

4.1.1 Ústavní soud ve vztahu k Evropskému soudu pro lidská práva

Nálezy Ústavního soudu vychází především z judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku (dále jen ESLP), který kontroluje dodržování Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a souvisejících protokolů. Tato pozice vůči ESLP činí Ústavní soud významný i z hlediska sjednocování právních úprav a judikatury smluvních států. To, že jsou výklady ESLP pro Ústavní soud podstatné, je patrné i z toho, že je sám často používá jako argumentaci ve svých odůvodněních. ESLP se také zabýval různými pojmy, jako je rodinný život a povinnost jej respektovat, které vyložil a tento výklad byl do naší právní teorie převzat.¹¹²

4.2 Přelomové nálezy Ústavního soudu

Sporné otázky, které nelze upravit v zákoně musí často hodnotit Ústavní soud ve svých rozhodnutích. Do své práce jsem se pokusila vybrat taková rozhodnutí Ústavního soudu, která se podle mého názoru zabývají nejpodstatnější problematikou střídavé péče a podávají odpovědi na stále aktuální otázky. Rozhodnutí jsem pro větší přehlednost rozčlenila podle konkrétní problematiky.

¹¹¹ Statistika dostupná z http://neviditelnypes.lidovky.cz/pravo-sedmero-mestskych-legend-o-stridave-peci-fl3-/p_spolecnost.aspx?c=A150618_172917_p_spolecnost_wag

¹¹² Nález Ústavního soudu ze dne 26.5.2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13.

4.2.1 Nálezy Ústavního soudu - zájem dítěte

Tato rozhodnutí jsem začlenila do své práce, protože se z velké části zabývají významem *zájmu dítěte*, který jsem rozebírala v předchozích kapitolách a který je v mé práci podstatný.

Ústavní soud zdůraznil podstatu článku 3 Úmluvy o právech dítěte ve svém nálezu ze dne 19.4.2001, **sp. zn. IV. ÚS 695/2000**, kde vyzdvihl, že zájem dítěte je přední hledisko při jakékoli činnosti týkající se dětí. V rozhodnutí dále upozornil na provázanost článku 3, zabývající se zájmem dítěte s dalšími články Úmluvy chránící práva rodičů a právo dítěte žít společně s rodiči. Připustil však možnost oddělení dítěte od rodičů, čímž fakticky upřednostnil zájem dítěte před právy rodičů, když ve svém nálezu uvedl, že: *„Zájem dítěte jako přední hledisko při jakékoli činnosti týkající se dětí ve svém čl. 3 reflektuje skutečnost, že jakkoli lze považovat za přirozené a žádoucí, aby dítě bylo vychováváno svými rodiči, nelze odhlédnout od toho, že i dítě samo je bytostí jedinečnou, nadanou nezadatelnými, nezcizitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými základními právy a svobodami, tedy bytostí, které by se mělo dostat při jejím vývinu toho nejlepšího, totiž toho, aby výše uvedené atributy nezůstaly prázdnými slovy.“*¹¹³

K pojmu zájem dítěte se opakovaně vyslovil Ústavní soud také v nálezu ze dne 30.12.2014, **sp. zn. I. ÚS 1554/14**, ve kterém uvedl, že nejlepší zájem je předním hlediskem, z čehož je třeba dovozovat, že to není hledisko jediné, ale že má vyšší váhu než hlediska ostatní, se kterými je třeba zájem dítěte poměřovat. Dále se tento náleží věnuje jednotlivým bodům, které tvoří zájem dítěte.¹¹⁴

Jaký zájem dítěte je před soudem vyzdvihován, záleží na tom, zda před soudem v daném okamžiku vystupuje matka, otec nebo OSPOD. Každá z těchto osob během řízení může upozorňovat na jiný zájem dítěte, finálně však záleží na uvážení soudu, co považuje za zájem dítěte. Uvedené vyplývá z rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 15.11.2012, **sp. zn. II. ÚS 3588/12**, kde bylo uvedeno, že *„nejlepší zájem dítěte může být nalezen někde úplně jinde, než ho shledávají rodiče, či jeden z nich.“*¹¹⁵

¹¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 19.4. 2001, sp. zn. IV. ÚS 695/2000.

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 30.12.2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14.

¹¹⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2012, sp. zn. II. ÚS 3588/12.

Zájmem dítěte se Ústavní soud v minulém roce zabýval v Usnesení ze dne 9.4.2015, **sp. zn. IV.ÚS 582/15**, kde připomněl, že: „*Zájem a potřeby konkrétního dítěte je proto třeba posuzovat v každém jednotlivém případě zvlášť a se snahou o minimalizaci negativních důsledků pro dítě.*“¹¹⁶

4.2.2 Nálezy Ústavního soudu - komunikace rodičů

4.2.2.1 Nález ze dne 27.1.2005, sp. zn. I.ÚS 48/04

Uvedený nález se zabývá rozhodováním soudu o střídavé výchově v případě nenávistného vztahu bývalých partnerů, kteří oba bojovali o svěření dítěte do výlučné výchovy. Ústavní soud zde konstatoval, že není možné rozhodnout o svěření dítěte do střídavé výchovy pouze proto, že oba rodiče mají stejné právo na výchovu dítěte, splňují zákonné požadavky, ale nejsou schopni se dohodnout. Rozhodnutí soudu nemůže představovat primárně kompromis, musí být naopak výsledkem komplexního posouzení situace, na základě kterého se zjistí, že rodiče mají k potomkovi kladný a vřelý vztah a vzájemně se chovají alespoň s přijatelnou mírou respektu, snaží se spolu komunikovat, spolupracovat a zároveň dítě nezatěžovat svými problémy. Vzájemná nevraživost tak musí jít stranou.¹¹⁷

4.2.2.2 Nález ze dne 30.12.2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14

Tento nález zde uvádím podruhé, tentokrát však z hlediska postoje Ústavního soudu ke komunikaci rodičů.

Ústavní soud zde shrnul svou dosavadní judikaturu a vyjádřil, že rodiče se mají vyvarovat řešení vzájemných neshod prostřednictvím dítěte a vždy mají pamatovat především na zájem dítěte. Rodiče by měli dítěti vytvořit ideální prostředí, ve kterém mu umožní správně se vyvíjet. Ústavní soud v nálezu uvedl, že v ojedinělých případech, ve kterých ani snaha soudu zlepšit komunikaci mezi rodiči neměla zdárný výsledek, může nastat, že bude nemožné přistoupit ke střídavé péči. Tomu z rodičů, který se snažil se svým protějškem komunikovat a zároveň je ochoten mu umožňovat setkání s dítětem, dostane dítě do výlučné

¹¹⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2012, sp. zn. II. ÚS 3588/12.

¹¹⁷ PLECITÝ, V. Zákon o rodině – komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy, vydání podle stavu k 1.10.2007. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2007. Praha: Nakladatelství EUROMUNION Praha, s.r.o., 2007. 45,46 s.

péče. Ústavní soud také upozornil, že je třeba pečlivě odůvodňovat všechna rozhodnutí.¹¹⁸

4.2.2.3 Nález ze dne 30.5.2014, sp. zn. I ÚS 1506/13.

Ústavní soud se zde potýkal s problémem vážnoucí komunikace rodičů. Ústavní soud vyjádřil názor, že problém spočívající ve špatné komunikaci mezi rodiči je pouze problémem rodičů a nemá se dotýkat dítěte. Dále připomněl povinnost rodičů vytvářet dítěti vhodné prostředí pro jeho rozvoj.¹¹⁹ Ústavní soud také zkonstatoval, že vzdálenost bydliště otce a matky není kritérium, které by znemožňovalo svěření dítěte do střídavé výchovy, přičemž v nálezu uvedl alternativy jako je domácí studium nebo přestěhování se blíže bydlišti dítěte, čímž rodič dítěti umožní navštěvovat stejnou školu.¹²⁰

4.2.3 Nález ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III ÚS 1206/09, souhlas rodiče

Otec požadoval svěření dítěte do střídavé výchovy, za současného nesouhlasu matky dítěte, která nezletilou požadovala svěřit do své výlučné výchovy. Vypracované psychologické posudky prokázaly, že oba z rodičů mají dobré předpoklady pro výchovu nezletilé, tudíž, při posouzení dle kritérií kladených na rodiče, byl jejich případ ideální pro střídavou výchovu.

Obecné soudy ponechaly dítě v péči matky, přičemž své rozhodnutí opíraly o znalecký posudek, který stanovil, že střídavá výchova není vhodná pro nízký věk dítěte. Ústavní soud rozsudky obecných soudů zrušil, přičemž argumentoval právem dítěte na oba rodiče a vytkl obecným soudům, že nebylo prověřeno, proč matka nesouhlasila a jestli tento nesouhlas byl v zájmu dítěte. Dále Ústavní soud vyslovil, že pokud má být nesouhlas rodiče považován za racionální, musí být založen na takových důvodech, které mohou podstatně negativně zasáhnout do zájmů dítěte.

Podstatou nálezu je výrok: „*Svěření dítěte do výlučné výchovy jednomu z rodičů nesmí být výrazem ústupku vzájemné rivalitě rodičů, která jen sleduje ‚boj o dítě‘, případně nízké pohnutky jednoho rodiče k trýznění druhého rodiče skrze své vlastní dítě.*“ Soud nesmí jen z důvodu, že spolu rodiče nejsou ochotni

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 30.12.2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14.

¹¹⁹ KOVÁŘOVÁ, D. Bulletin advokacie. Střídavá péče velebená i proklínaná. 2015, č. 3. 44-48 s.

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I ÚS 1506/13.

spolupracovat, rozhodnout o svěření dítěte do výlučné výchovy, pokud v ostatních směrech vše nasvědčuje tomu, že nejvhodnějším řešením je střídavá výchova. Soud musí poměry řádně prověřit a zjistit důvody nesouhlasu. V případě, že jeden z rodičů nesouhlasí se střídavou výchovou s očividným záměrem zkomplikovat život druhému rodiči, přičemž jinak není zasaženo do zájmu dítěte, nemůže takový nesouhlas zabraňovat uložení střídavé výchovy.¹²¹

4.2.4 Nálezy II. ÚS 363/03, IV. ÚS 2244/09; vztah rodičů a dítěte

Dne 20.1.2005 vydal Ústavní soud nálezy **sp. zn. II. ÚS 363/03**, kde se vyjádřil k roli otce, když uvedl, že otec musí mít možnost stýkat se svým dítětem a nesmí být výrazně omezen v tomto styku z důvodu zahájení školní docházky, naopak, musí se i nadále podílet na výchově dítěte, být mu potřebným mužským vzorem a pomáhat mu i se školní prací.¹²²

Nález ze dne 20. 7. 2010, **sp. zn. IV. ÚS 2244/09** se zabývá případem, ve kterém na základě předběžného opatření došlo k odebrání dítěte ve velmi útlém věku z péče matky a jeho předání do kojeneckého ústavu. Ústavní soud v bodě č. 43 konstatoval, že vztah mezi dítětem a matkou je základní premisa správného vývoje člověka a proto narušení tohoto přirozeného vztahu přichází v úvahu, pouze je-li dítě bezprostředně ohroženo.¹²³

4.2.5 Nálezy Ústavního – presumpce střídavé péče

4.2.5.1 Nález Ústavního soudu ze dne 26.5.2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13

Poslední dobou je nejčastěji zmiňovaným a interpretovaným nálezy Ústavního soudu ze dne 26.5.2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13. V případě se jednalo o manžele, kteří měli po dobu řízení o rozvodu manželství domluvenou střídavou výchovu, kterou fakticky uskutečňovali a která se postupem času pro ně ukázala jako vhodná forma výchovy dětí, jelikož ani jim, ani dětem nepůsobila problémy. Přesto však matka v rámci řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem žádala po soudu svěření potomků do její výlučné výchovy. Soud jí vyhověl a odůvodnění opíral o nízký věk dětí, ve kterém není pro děti vhodné provozovat střídavou výchovu. Toto rozhodnutí potvrdil i odvolací soud.

¹²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III ÚS 1206/09.

¹²² Nález Ústavního soudu ze dne 20.1.2005, sp. zn. II. ÚS 363/03.

¹²³ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2244/09.

Po vynesení těchto rozhodnutí otec dětí dbal názoru soudů a vyčkal několik let, než se s návrhem na změnu rozhodnutí obrátil na soud. Soud však děti i poté ponechal ve výlučné péči matky, přičemž jen rozšířil možnost styku otce s dětmi. Otec podal odvolání, které bylo opět neúspěšné. V tomto případě však využil i možnost ochrany svých práv u Ústavního soudu. Ten dal stěžovateli za pravdu a vyjádřil názor, že není možné porušovat předvídatelnost soudních rozhodnutí tak, že se budou soudy při změně poměrů odvolávat na vzniklou stabilitu zázemí, kterou dítě potřebuje, a proto ke změně poměrů nepřihlédnou. Ústavní soud uvedl, že pakliže soud rozhodl prvně zamítavě jen z toho důvodu, že děti nebyly ještě v takovém věku, kdy by bylo vhodné nastolit střídavou výchovu, musí být odpadnutí této překážky posouzeno jako taková změna poměrů, na základě které je třeba nově posoudit poměry mezi rodiči a dětmi, jak je prezentováno v 29. a 30. bodě nálezu.¹²⁴

Ústavní soud v tomto nálezu rozpracoval jednotlivá podstatná kritéria, která jsou pro rozhodnutí, komu svěřit dítě do péče, rozhodující. Jedním úsekem jsou kritéria, která jsou obecné soudy povinny vzít v potaz z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte (bod 19 nálezu):

- pokrevní pouto mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou,
- míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby,
- schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby,
- přání dítěte

Každé jednotlivé kritérium Ústavní soud rozpracoval v následujících bodech nálezu, ze kterých je patrné, že Ústavní soud čerpal z rozhodnutí ESLP a také z Úmluvy o právech dítěte. K existenci pokrevního pouta ÚS připomenul, že biologické pouto, které rodina představuje je podstatnější než sociální institut, kterým je také. Zároveň však zdůraznil, že pokrevní vazba nepředjímá dobrý charakter vztahu mezi rodiči a dětmi a neznamena rodinný život.

Míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby znamená, že při svém rozhodování musí brát soud v úvahu také vztahy k blízkým osobám, sourozencům, popřípadě zda osoba, které

¹²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 26.5.2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13.

bude dítě svěřeno do péče, bude tyto vazby respektovat a umožňovat jejich rozvoj. Identitu dítěte dále představuje „soukromý život“ ve smyslu jeho jedinečné identity a osobnosti, jako je národnost nebo náboženské vyznání. Zásahy do této sféry dítěte musí být proto minimalizovány.

Schopnost rodiče zajistit vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby dítěte je kritérium, které má opět více prvků. Záleží totiž zejména na věku, zdravotním stavu, materiálním zabezpečení, výchovné a intelektuální schopnosti a morální integritě dané osoby a jejím chování k dítěti.

Přání dítěte, jako jedno z hledisek rozhodování, Ústavní soud označil za „zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu“ za současného stanovení, že obecné soudy jsou povinny zjišťovat, zda názor dítěte odpovídá jeho zájmům. „Síla“ názoru se odvíjí od rozumové a emocionální vyspělosti konkrétního dítěte. Ústavní soud také uvedl, že při přihlížení k názoru dítěte je třeba vzít v úvahu možnou manipulaci dítěte.

Ústavní soud ve zmiňovaném nálezu uvedl příklady přímých otázek, které nejsou vhodné ke zjišťování postoje dítěte k tomu, zda chce pobývat u matky či otce. Ústavní soud v nálezu odkazuje na věkovou hranici 12 let dítěte uvedenou v občanském zákoníku, která určuje maximální věk dítěte, kdy je nejpозději schopno přijmout informaci, tu zpracovat a vyjádřit svůj názor. Tato hranice však nebrání tomu, aby byl názor zjišťován i u dítěte mladšího, které prokazuje takovou míru rozumové a emocionální vyspělosti, že je schopno racionálně svůj názor formulovat.

Bod 26 je zásadní částí popisovaného nálezu. Zde Ústavní soud stanovil, že hlavním východiskem jak rozhodnout o svěřeni dítěte do péče je premisa, že zájem dítěte představuje především, aby o něj bylo pečováno oběma rodiči, kteří dítěti poskytnou zázemí a péči. Stanovil, že pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud mají o výchovu dítěte zájem a oba dva dbali kromě řádné péče o jeho výchovu po všech stránkách, pak by svěřeni dítěte do střídavé péče mělo být pravidlem a ostatní způsoby svěřeni dítěte do péče naopak výjimkou, tudíž soudy musí prokázat, proč je zvolené jiné řešení v souladu se zájmem dítěte. Za východisko tohoto svého zásadního nálezu Ústavní soud označil § 26 ZOR, který zní „*Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to*

v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby“, přičemž stanovil, že úprava rodičovské odpovědnosti v § 907 OZ, který nabyl účinnosti v průběhu projednávání daného případu, po obsahové stránce nic z § 26 ZOR nemění.

Bod 27 doplnil, že střídatá péče rodičů není jen právem rodičů, ale také povinností, proto brání-li opakovaně jeden z rodičů druhému ve výkonu jeho práva a to bezdůvodně, je to okolnost, která může mít za následek nové rozhodnutí. Stejně tak i opačná situace, kdy rodič svou povinnost nevykonává a dítě nechává stále v péči druhého rodiče. Jednání takovýchto rodičů označuje Ústavní soud za bezohledné.¹²⁵

4.2.5.2 Nález ze dne 30.12.2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14

Nález Ústavního soudu ze dne 30.12.2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14 shrnuje základní zásady, které se uplatní během rozhodování soudu, komu svěřit dítě do péče a stejně jako předchozí nález i tento „presumuje“ střídatou péčí, kdy uvádí: *„Pokud oba rodiče projevují o dítě skutečný zájem a chtějí jej mít v péči a zároveň oba naplňují relevantní objektivní kritéria ve zhruba stejné míře, čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte vytváří presumpci ve prospěch střídaté péče. Tuto presumpci lze vyvrátit, nicméně jsou k tomu zapotřebí pádné důvody, mající oporu v ochraně nejlepšího zájmu dítěte. Mezi tyto důvody patří například specifický zdravotní či psychický stav dítěte, v jehož důsledku by střídatá péče představovala pro dítě nepřiměřenou zátěž, či velmi velká vzdálenost bydlišť rodičů, a to zejména v případech, kdy by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobem narušit školní docházku dítěte.“*¹²⁶

4.2.6 Nálezy Ústavního - vyvrácení presumpce střídaté péče

Po sérii nálezů ve prospěch střídaté péče přišla rozhodnutí, která apelují na individuální posouzení řešených případů. Jako příklad uvádím Usnesení ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV.ÚS 106/15, kde je řečeno: *„Při posuzování nejlepšího zájmu dítěte tedy nelze postupovat podle předem daného schématu, přičemž střídatá péče nemůže být paušálně využívána jako forma "spravedlivého" rozdělení péče o dítě mezi oba rodiče. Stejně tak pochopitelně nelze možnost*

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I ÚS 2482/13.

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30.12.2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14.

*střídavé výchovy automaticky a bez důkladného posouzení případu odmítat.*¹²⁷ Dalším z řady je Usnesení ze dne 11. 8. 2015, **sp. zn. I. ÚS 2831/14**: „*Ke střídavé výchově se nelze automaticky uchýlovat v každém řízení o svěřeni dítěte do péče, naopak je nezbytné vždy hledat nejlepší zájem dítěte podle okolností daného případu.*“¹²⁸ Na závěr si k této problematice dovoluji uvést Usnesení Ústavního soudu, ze dne 12. 8. 2015, **sp. zn. I. ÚS 1234/15**, kde soud vyslovil podstatnou myšlenku: „*Ze zákona tedy nevyplývá žádná priorita přístupu při rozhodování o tom, komu bude dítě svěřeno do péče. Je proto především na civilních soudech, aby v souladu s principem nezávislosti rozhodování soudní moci, s ohledem na zjištěný skutkový stav a s přihlédnutím k nezastupitelné osobní zkušenosti, vyplývající z bezprostředního kontaktu s účastníky řízení a znalosti vývoje rodinné situace, rozhodly o svěřeni nezletilého do péče jednoho nebo obou rodičů. Základním kritériem přitom musí vždy být především zájem dítěte.*“¹²⁹

4.3 Kontroverzní rozhodnutí obecných soudů

Rozsudek Okresního soudu v Sokolově ze dne 14.10.2014, **sp. zn. 14 P 58/2011** je příkladem, že obecné soudy jsou ve svých rozhodnutích velkorysé (nebo benevolentní), co se týče intervalu střídavé péče. V daném případě byl stanoven dokonce půlroční interval a to u dítěte, které bylo velmi nízkého věku a ještě nenastoupilo povinnou školní docházku. Systém měl fungovat tak, že dítě současně se střídáním působiště změní školní zařízení. Psychologické posudky byly nic neříkající. Co bylo nejpodstatnější, že v rodině střídavá péče zdárně fungovala, než se matka rozhodla přestěhovat do vzdáleného města. V tomto případě by bylo skoro namísto zakázat matce se stěhovat než vystavovat dítě vzniklým útrapám.¹³⁰

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 2.4.2012, **sp. zn. P 68/2011** je důkazem, že soudy jsou ochotny přistoupit na jakoukoli dohodu rodičů ohledně péče o dítě. V tomto případě došlo na základě dohody k rozhodnutí o střídavé výchově, přičemž nezletilému dítěti nebyly ani tři roky. V návaznosti na jiná rozhodnutí, kde byl nízký věk dítěte překážkou střídavé výchovy, je toto

¹²⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV.ÚS 106/15.

¹²⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 2831/14.

¹²⁹ Usnesení Ústavního soudu, ze dne 12. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 1234/15.

¹³⁰ Rozsudek Okresního soudu v Sokolově ze dne 14.10.2014, sp. zn. 14 P 58/2011. Dostupný z: <http://www.stridavka.cz/stridava-pece-pri-vetsi-vzdalenosti.html>

rozhodnutí překvapivé a to tím spíš, že v případě nebyl ani vyhotoven znalecký posudek dítěte z oboru psychologie, který by potvrdil, že bude toto rozhodnutí odpovídat zájmům dítěte.¹³¹

4.4 Praktický pohled advokáta

Během zpracování své práce jsem se rozhodla kontaktovat JUDr. Taťánu Kozákovou, advokátku v Praze a Mgr. Danu Holou, advokátku v Lounech. Obě v současné době vykonávají advokátní praxi a zabývají se mimo jiné rodinným právem. Každé z nich jsem položila několik otázek ohledně střídavé péče. Snažila jsem se volit otázky vystihující aktuální problematiku střídavé péče a zároveň navazující na předešlý obsah práce. Také mě zajímalo, jaký mají dopad vydané nálezy Ústavního soudu na rozhodování obecných soudů.

1) Jak často v praxi dochází k nařízení střídavé péče na základě dohody rodičů?

- JUDr. Kozáková: „*Troufla bych si říct, že víc než 50% případů tvoří bývalí partneři, kteří spolu válčí, dohoda tak nepřichází v úvahu. Pokud je však dohoda uzavřena, soud ji v 99% schválí.*“
- Mgr. Holá: „*V prvních letech od zavedení střídavé péče byl tento institut užíván v malé míře a to jednak z toho důvodu, že rodiče o možnosti dohody nevěděli a i soudy k tomuto přistupovaly celkem sporadicky. V posledních letech došlo k nárůstu případů dohody rodičů o střídavé péči a i soudy tuto dohodu akceptují.*“

2) Jaký byl dopad přelomového judikátu z roku 2014, začaly v praxi soudy rozhodovat o střídavé péči častěji?

- JUDr. Kozáková: „*Ano, soudy skutečně znatelně začaly ve větší míře rozhodovat o střídavé péči.*“
- Mgr. Holá: „*Na základě tohoto judikátu soudy začaly ve větší míře rozhodovat o střídavé péči, podkladem nebyla pouze dohoda rodičů, ale hlavním důvodem byl zájem dítěte, aby bylo v péči obou rodičů. Soudy začaly svěřovat děti do střídavé péče i v případech, kdy k dohodě rodičů nedošlo, a s tímto způsobem*

¹³¹ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 2.4.2012, sp. zn. P 68/2011. Dostupný z: <http://www.stridavka.cz/dohoda-o-stridave-peci-rozsudek.html>

výchovy jeden z rodičů nesouhlasil, protože chtěl mít dítě výlučně ve své péči.“

3) Jaká je průměrná délka intervalu střídání a jaká bývá vzdálenost bydliště rodičů?

- JUDr. Kozáková: „Průměrná délka střídání je jeden týden. Řešila jsem i případ, kdy soud schválil dohodu rodičů o střídavé péči s půlročním intervalem, přičemž holčičce byly čtyři roky. Vzdálenost bydliště matky a otce pro střídavou péči nehraje roli, pokud se rodiče dohodnou, pak soud dohodu schválí.“
- Mgr. Holá: „Průměrná délka střídání je ve většině případů jeden týden, ale v praxi se nyní prosazuje i krátký a dlouhý týden. Pokud jde o vzdálenost bydliště, z mé zkušenosti to byly vždy případy, kdy oba rodiče měly bydliště ve stejném městě.“

4) Jak dlouho trvalo nejdelší řízení?

- JUDr. Kozáková: „Moje nejdelší řízení trvalo tři roky, matka průběh velmi komplikovala.“
- Mgr. Holá: „Trvalo dva roky, přičemž zahrnovalo i řízení odvolací.“

5) Na co si klienti nejvíce stěžují ohledně střídavé péče?

- JUDr. Kozáková: „Rodiče si stěžují především na výchovu druhého rodiče, nedaří se jim domluvit ani ohledně stravy, kterou mají dítěti podávat.“
- Mgr. Holá: „Nedostatek komunikace mezi rodiči, pokud jde o školní děti, nepřipravenost dětí na školní výuku z důvodů nedůslednosti jednoho z rodičů, vzájemná neinformovanost rodičů o zdravotním stavu dítěte, problémy při předávání oblečení pro dítě.“

6) Máte zkušenosti s negativním vlivem nového partnera rodiče na dítě?

- JUDr. Kozáková: „Ano, zažila jsem situaci, kdy nový partner během řízení ovlivňoval matku dítěte.“
- Mgr. Holá: „V jednom případě jsem se setkala s tím, že nová partnerka otce snižovala výchovné schopnosti matky, pomlouvala ji před dítětem, následně pak na návrh matky došlo ke zrušení střídavé péče a dítě bylo svěřeno do výlučné péče matky.“

7) Kdo více preferuje střídavou péči, ženy či muži?

- JUDr. Kozáková: „*Muži.*“
- Mgr. Holá: „*Muži.*“

8) V jaké míře soud přihlíží k vzájemné komunikaci rodičů, nařídí střídavou péči i přes špatnou komunikaci?

- JUDr. Kozáková: „*Soudy v poslední době dají na znalecký psychologický posudek dítěte. Pokud ten určí, že je střídavá péče pro dítě vhodným řešením, pak ji nařídí i pokud spolu rodiče těžce komunikují.*“
- Mgr. Holá: „*Soud apeluje na vzájemnou komunikaci rodičů, konkrétně jsem se nesetkala s případem, že by soud svěřil dítě do střídavé péče za situace, kdy by spolu rodiče vůbec nekomunikovali. Osobně jsem se setkala s případem, kdy soud svěřil dítě do střídavé péče i za situace, kdy komunikace mezi rodiči vázla, ale byli schopni domluvit se na zásadních věcech v záležitostech dítěte.*“

9) Je znatelné jak se liší rozhodovací praxe ohledně střídavé péče u jednotlivých soudů?

- JUDr. Kozáková: „*Nepostřehla jsem znatelné rozdíly. Záleží spíše na osobě soudce.*“
- Mgr. Holá: „*Ve věcech střídavé péče mám zkušenost jen s Okresním soudem v Lounech.*“

10) Jaký byl váš nejkontroverznější případ?

- JUDr. Kozáková: „*Byl to zmíněný případ, který se vlekl tři roky. Matka byla ve velmi špatném psychickém stavu a nemohla se smířit s tím, že by měla být nařízena střídavá péče. Tu však soud závěrečným rozhodnutím uložil. Následně je to druhý zmíněný případ, kdy byla schválena dohoda rodičů s půlročním intervalem. Holčičce, která byla tehdy v předškolním věku, se zprvu velmi stýskalo po matce. Postupem času na matku začala zapomínat a byla zmatená, když se k ní měla vrátit. Doslechla jsem se, že tento režim musel být následně změněn.*“
- Mgr. Holá: „*Dítě bylo svěřeno do střídavé péče na základě závěrů znaleckých posudků znalců oborů zdravotnictví, odvětví klinické psychologie, kteří*

doporučili svěřeni dítěte do střídavé péče, neboť usoudili, že výchovné prostředí je vyhovující a na stejné úrovni u obou rodičů, i když tomuto rozhodnutí předcházely vzájemné fyzické útoky rodičů, psychické nátlaky a vzájemné obviňování.“

4.5 Aktuální otázky střídavé péče

Z výše uvedených odpovědí jsem došla k názoru, že rozhodovací praxe soudů není ohledně střídavé péče ustálená. Mgr. Dana Holá uvedla, Okresní soud v Lounech lpí na tom, aby se dokázali rodiče minimálně shodnout na otázkách výchovy dítěte. Vyskytl se ovšem i případ, kdy spolu byli rodiče v nenávistném vztahu a přesto byla nařízena střídavá péče. Níže uvádím otázky, jejichž odpověď se bude v následujících letech pravděpodobně ucelovat prostřednictvím nových soudních rozhodnutí.

4.5.1 Komunikace rodičů, souhlas se střídavou péčí

Dlouhodobou otázkou, kterou není snadné vyřešit, zůstává, zda je ke svěřeni dítěte do střídavé péče třeba souhlasu rodičů. Ani ZOR, ani OZ v žádném svém ustanovení výslovně nezakotvují povinnost obou rodičů souhlasit se střídavou péčí. Tuto konkrétní problematiku vystihují případy, kdy soud svěří dítě do střídavé péče obou rodičů po tom, co matka nárokuje výlučné právo na péči o dítě. Soud tak učiní, jelikož rodiče mají stejné výchozí postavení a to dle všech zákonných i individuálních kritérií. V tomto případě není možné otci znemožnit vychovávat potomka pouze na základě iracionálního nesouhlasu matky.¹³²

Ústavní soud ani ESLP souhlas rodičů také nepovažují za jednu z podmínek, jejíž naplnění je kritériem svěřeni dítěte do střídavé péče. Nesouhlas některého z rodičů však může mít racionální základ, který spočívá především ve snaze chránit dítě. Soudy se musí důvodem nesouhlasu rodiče zabývat, jak vyplývá z výše uvedené judikatury.¹³³ Souhlas rodičů je podmiňován vzájemnou komunikací. JUDr. Kozáková uvádí, že podle jejich zkušeností rozpor rodičů není problém, pokud psychologický posudek dítěte je pro střídavou péčí. K úvaze tedy

¹³² § 907 Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I ÚS 2482/13.

zůstává, v jak velké rozepři rodiče mohou být, aby se soud ještě pro střídavou péči rozhodl.

4.5.2 Dohoda rodičů a její kontrola

Obě dotazované advokátky uvedly, že soud upřednostňuje uzavření rodičovské dohody o nadcházející péči o dítě před vydáním svého vlastního rozhodnutí ve věci. Ptala jsem se, jak moc dohoda podléhá kontrole, načež mi JUDr. Kozáková odpověděla, že v 99 % případů je dohoda potvrzena, aniž by ji soud přezkoumával. Mám za to, že dohoda může porušit zájem dítěte, zvláště pokud je dítě v předškolním věku. Z toho důvodu by mělo být minimálně znalecky ověřeno, zda se střídavá péče jeví jako vhodná forma vzhledem k osobnosti dítěte. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 2.4.2012, **sp. zn. P 68/2011**, potvrzuje, že soud dokáže bez zaváhání schválit dohodu rodičů o střídavé péči i v případě, že jsou dítěti pouhé dva roky.

4.5.3 Dopady nálezů v praxi, existuje presumpce střídavé péče?

Judikatura Ústavního soudu, v posledních letech především, hraje obrovskou roli pro vnímání střídavé péče a to jak pro odbornou, tak pro laickou veřejnost. U těchto dvou skupin se však liší především interpretace vydaných nálezů. Často dochází k účelovému vyjímání části odůvodnění. Toto vyčlenění způsobuje změnu zamýšleného významu a také to, že výklad odůvodnění nálezu následně není v souladu s judikaturou Ústavního soudu.

Uvedený Nález **sp. zn. I. ÚS 2482/13** spolu s Nálezem Ústavního soudu ze dne 30.12.2014, **sp. zn. I. ÚS 1554/14** zapříčinil, že střídavá péče byla vnímána jako systém úpravy poměrů rodičů a dětí, která od nynějška bude stát v popředí, před výlučnou či společnou péčí, jelikož za splnění nastolených kritérií nelze jinak, než rozhodnout o svěřeni dítěte do střídavé péče. Rozhodnutí o střídavé péči tak začalo být považováno za pravidlo.

Ústavní soud v Nálezu **sp. zn. IV. ÚS 2244/09** konstatoval, že vztah mezi dítětem a matkou a otcem je základní premisa správného vývoje člověka a proto narušení tohoto přirozeného vztahu přichází v úvahu, pouze jsou-li proto zvláště

závažné důvody.¹³⁴ Jako další bod je během rozhodování třeba zabývat se mírou zachování identity. U rodičů je třeba posoudit schopnost zajistit vývoj dítěte a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby. Posledním kritériem je přihlédnout k přáním samotného dítěte. K těmto podmínkám se přidává subjektivní hledisko, kdy musí mít oba rodiče o střídavou péči zájem. Pokud oba rodiče naplní čtyři uvedená kritéria, přistoupí se k úvaze, že zájem dítěte je především takový, aby bylo v péči obou rodičů. Střídavá péče nařízena být nemusí, ale to jen z pádného důvodu, protože v tuto chvíli na ní mají rodiče stejné právo, často se tedy jedná o ochranu zájmu dítěte, která nepřipouští její nařízení.¹³⁵

Po zveřejnění uvedených nálezů se spustila lavina návrhů na změnu úpravy poměrů. V odborné sféře se začaly vyskytovat tábory s protichůdnými názory, jak dále rozhodovat. Jedna skupina se přiklonila k názoru laické veřejnosti, která po vyslechnutí rozhodnutí z médií nepochybovala o tom, že soud bude nadále rozhodovat převážně ve prospěch střídavé péče a pokud tak neučiní, bude jeho rozhodnutí napadnutelné. Naopak druhá, střídmejší skupina upozorňovala na to, že samotné výroky mají široké odůvodnění a vyplývají ze zhodnocení konkrétního případu, což podpořil i další náleží Ústavního soudu ze dne 12.8.2015, **sp. zn. I. ÚS 1234/15**, kterým Ústavní soud jistým způsobem určil, jak vyložit předchozí nálezy, prezentované jako preferující střídavou péči. Ústavní soud upozornil, že střídavá péče není normou a že je třeba zkoumat splnění podmínek,¹³⁶ přičemž splnění těchto podmínek se musí v řízení spolehlivě prokázat. Proto, nejsou-li prokazatelně splněny, nemůže rozhodující soud odkazovat na presumpci střídavé péče, ale naopak rozhodnout dle okolností případu. K tomu je třeba uvést, že Ústavní soud se v nálezu **sp. zn. I. ÚS 1554/14** vyslovil k uvedenému seznamu kritérií a uvedl, že ta představují pouze demonstrativní výčet. Obecné soudy mají i nadále povinnost přihlížet ke všem specifickým okolnostem případu. Závěr soudu, že by za splnění podmínek mělo být rozhodnuto o střídavé péči, nelze zobecňovat a vytvářet z něj jednoduše aplikovatelnou rovnici.

¹³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I ÚS 2482/13.

¹³⁵ Viz tamtéž.

¹³⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12.8.2015, sp. zn. I ÚS 1234/15.

Soudy z uvedených důvodů musí i nadále v jednotlivých případech zkoumat relevantní kritéria a rozhodnutí těmito individuálními kritérii podřídít.¹³⁷ Tento názor splývá s názorem vyjádřeným v komentáři občanského zákoníku, konkrétně § 907, který též popírá, že by střídavá péče měla být upřednostňovanou formou rozhodování.¹³⁸

Nastíněnou otázku střídavé péče řešil i Nález Ústavního soudu ze dne 17.3.2015, **sp. zn. IV. ÚS 106/15**, kde bylo opět připomenuto, že neexistuje žádné schéma, dle kterého musí obecné soudy při svém rozhodování, komu svěřit dítě, postupovat.¹³⁹ Otázka, jak se bude nadále vyvíjet soudní praxe, zůstává otevřená. Vzhledem ke každoročnímu nárůstu případů, ve kterých je dítě svěřeno do střídavé péče, očekávám i nadále vzestupný vývoj.

¹³⁷ JUDr. Daniela Kovářová. Střídavá péče. Zařadil Ústavní soud zpátečku? Bulletin advokacie [online]. [cit. 1.3.2016]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/stridava-pece-velebena-i-proklinana>

¹³⁸ KOVÁŘOVÁ, D. Bulletin advokacie. Střídavá péče velebená i proklínaná. 2015, č. 3. 44-48 s.

¹³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 17.3.2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15.

5. Střídavá péče jinde v Evropě

Možnosti, jak upravit péči o dítě po rozpadu vztahu či zániku manželství se v evropských zemích různí. Jedno však zůstává stejné. Práva dítěte jsou nanejvýš chráněna a z toho důvodu je upřednostňována dohoda rodičů před soudním rozhodnutím.

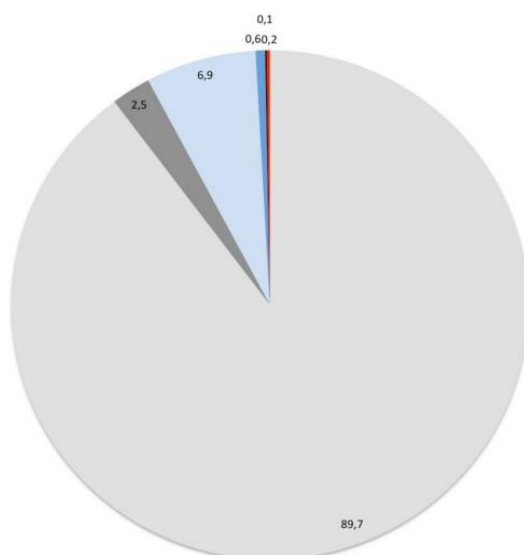
Otázka střídavé péče má individuální pozici v každém právním řádu daného státu. Dovolím si zmínit skandinávské státy, které mají střídavou péči v současné době na naprosto odlišné úrovni než Česká republika. Jelikož tyto vyspělé země musí čelit velkému procentu rozvodovosti, naučily se, jak efektivně chránit rodinné vztahy. Střídavá péče je v těchto zemích běžnou formou péče o dítě. V těchto zemích se klade důraz na preventivní opatření. Rodiče uzavírají předmanželské smlouvy, v nichž je následná péče o dítě v případě rozpadu vztahu upravena.¹⁴⁰ To považuji za velkou výhodu.

V následující části budu komparovat systém péče o dítě v České republice, v Německu a Švédsku. Tyto země jsem zvolila, jelikož jsou po této stránce rozvinutější a mým záměrem je poukázat na možná zlepšení naší praxe.

5.1 Střídavá péče v Německu

V Německu náleží rodičovská odpovědnost manželům. Pokud chtějí mít rodičovskou odpovědnost oba dva nesezdaní partneři, je třeba prohlásit, že ji na sebe přejímají. Pokud tak neučiní, rodičovskou odpovědnost nese pouze matka. Při rozvodu se automaticky přistupuje ke společné péči (dítě žije s jedním rodičem, ale o podstatných záležitostech rozhodují rodiče oba, viz. kapitola č. 1.2.2, Společná péče). Pokud není vyhovující, může dojít k podání žádosti o úpravu vztahů k soudu. Během rozvodu manželství dochází k velmi častému svěřeni dítěte do střídavé péče. V případě, že některý z rodičů požaduje péči výlučnou, musí prokázat, proč střídavá péče vhodná není.

¹⁴⁰ Střídavá péče: Ve Skandinávii je prioritou, v Česku výjimkou [online]. [cit. 19.3.2016]. Dostupný z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1052841-stridava-pece-ve-skandinavii-je-prioritou-v-cesku-vyjimkou>

Péče po rozvodu, rok 2010. Světle šedá: společná péče, dohoda mezi rodiči; tmavě šedá: společná péče, soudní rozhodnutí; světle modrá: v péči matky; tmavě modrá: v péči otce; černá: v péči jiné osoby; červená: ústavní výchova.¹⁴¹

5.1.1 Cochemská praxe

Cochemská praxe je označení struktury založené na spolupráci mezi jednotlivými instituty a odborníky, kteří se podílejí na řešení rodičovského konfliktu. Její prvopočátky můžeme sledovat na počátku 90. let dvacátého století ve spolkové zemi Porýní-Falc, konkrétně v obvodu Cochem. V roce 1993 v rámci uskutečněné Cochemské konference byla odsouhlasena Cochemská dohoda, která popsala základní požadavky a strukturu tohoto systému. Byla vytvořena Arbeitskreis Trennung und Scheidung, pracovní skupina, která se doposud pravidelně, jedenkrát měsíčně schází.¹⁴²

Systém klade velký důraz na spolupráci rodičů při hledání společného řešení ohledně toho, jak a kdo bude dítě nadále vychovávat.¹⁴³ Velmi podstatné je, že v rámci Cochemského modelu spolu výrazně spolupracují jednotlivé instituce a to od soudců, přes advokáty až po sociální pracovníky. Záměrem této spolupráce je vytvoření stejné výchozí pozice pro oba rodiče, kteří získají pocit rovnocennosti. Rodiče jsou směřováni ke znovu uvědomění pocitu odpovědnosti za dítě, čímž se docílí překonání vzájemných neshod. Dítě se neúčastní jednání, což je pro něj velké ulehčení celé situace. Uvádí se, že dohoda je v 80 % případů

¹⁴¹ Graf dostupný z <http://www.statistiker-blog.de/archives/scheidung/2059.html>

¹⁴² ROGALEWICZOVÁ, R., CIRBUSOVÁ, M. Cochemská praxe. 1. vyd. Brno: Tribun EU. Brno, 2015. 5-7 s.

¹⁴³ Viz tamtéž, 5 s.

uzavřena do dvou měsíců od podání žádosti o rozvod. Z toho plyne další obrovská výhoda a to, že je problém vyřešen ve velmi krátké době.¹⁴⁴

5.1.2 Komparace německé a české praxe

Na rozdíl od české právní úpravy německý zákon o soudnictví ve věcech rodinných a ve věcech dobrovolné soudní jurisdikce stanovuje maximální dobu, která může uplynout, než soudy nařídí první jednání ve věci, konkrétně jeden měsíc od podání návrhu. Tímto opatřením v Německu předešli nežádoucím průtahům v řízení.¹⁴⁵ V České republice je v ZŘS zakotveno doporučení, které stanovuje, že ve věcech péče soudu o nezletilé *má být vydáno rozhodnutí s největším urychlením*. Toto ustanovení však rozhodně nezajišťuje viditelné uspíšení vydání soudního rozhodnutí, jelikož nevymezuje žádné konkrétní lhůty, které by byly pro soudy závazné. Hrozí u nás tedy větší riziko, že délka řízení bude mít negativní vliv především na vztah rodiče a dítěte. Tento problém vnímá i ESLP, který z toho důvodu rovněž v souladu s čl. 7 Evropské úmluvy požaduje, aby bylo soudní řízení co nejefektivnější a nejrychlejší a bylo tak předcházeno ještě hlubšímu narušení rodinných vazeb.¹⁴⁶

Dalším z rozdílů je, že v Německu je běžné, aby byl advokát specializován na konkrétní právní oblast, což u nás ve většině případů není typické. V Německu tak v rámci rodinněprávních vztahů figurují advokáti - specialisté na německé rodinné právo, čímž je zajištěno vysoce kvalifikované zastoupení před soudem.¹⁴⁷

Rozdíl je také v postavení OSPOD. V Česku OSPOD hraje hned několik významných rolí v rámci řízení o svěřeni dítěte do péče, které jsou svou povahou bipolární. Činnost OSPOD spočívá v poradenství, zprostředkování náhradní rodinné péče, zajišťování informací potřebných pro rozhodnutí a zároveň ve snaze pomáhat jednotlivým rodinám. V rozporu tu tedy stojí sociální kontrola a sociální pomoc, což může způsobovat střet etických a profesních požadavků konkrétních pracovníků. OSPOD v České republice zastupuje dítě před soudem, kdy má roli

¹⁴⁴ Cochemský model vede k rychlé dohodě po rozvodu, hlavně šetří děti [online]. [cit. 19.3.2016]. Dostupný z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1011583-cochemsky-model-vede-k-rychle-dohode-po-rozvodu-hlavne-setri-deti>

¹⁴⁵ V Německu je střídavá péče výchozí bod po rozvodu, v Česku se krčí na okraji zájmu [online]. [cit. 19.3.2016]. Dostupné z: <http://obarodice.blog.cz/1109/v-nemecku-je-stridava-pece-vychozi-bod-po-rozvodu>

¹⁴⁶ ROGALEWICZOVÁ, R.; KILLAROVÁ, T. Realizace Cochemské praxe v České republice 1. Právo a rodina. 2015, č. 8, 1,2 s.

¹⁴⁷ Viz tamtéž, 2 s.

opatrovníka. V Německu vykonává funkci opatrovníka odborný subjekt, jako třeba psycholog, právník nebo člověk se zkušenostmi s prací s dětmi. Jeho úlohou je pouze hájit zájmy dítěte v řízení před soudem, kde má naprosto totožné postavení jako právní zástupci rodičů dítěte. V rámci zastupování dítěte je povinen s ním komunikovat. V Německu má tedy opatrovník specializovanou pozici, kdežto u nás je dítě zastupováno sociálním pracovníkem, který v průběhu soudního řízení může participovat v rámci více protichůdných oblastí. Tento systém koliduje s tím, že česká právní úprava i judikatura dbá a upřednostňuje ochranu zájmů dítěte, ale v zásadě nezajišťuje, aby zájmy dítěte byly chráněny specializovaným odborným aparátem, jehož možnost pochybení by byla minimalizována právě díky zaměření na konkrétní problematiku.¹⁴⁸

Soud při rozhodování nehraje v Německu tu nejpodstatnější roli. Na rozdíl od České republiky je zde mnohonásobně víc využívána mediační služba. Soud rodiče vyšle za pracovníky mediační služby, kteří následně spolu s rodiči a s pomocí odborných znalostí dospějí k vzájemné dohodě, která má být co nejvíc podle představ rodičů (Cochemský model), a která je posléze soudem pouze potvrzena. Tím je docíleno, že rodič nepocít'ují nepříjemný autoritativní zásah do práv.¹⁴⁹

V Německu probíhá úzká spolupráce mezi sociálními orgány a soudem. Soud je často již během prvního jednání dostatečně obeznámen, do které z poraden může partnery poslat. Tím rodičů usnadňuje situaci. Bývalý partneři se nemusí starat, na koho se s problémem obrátit a kdy bude volný termín, jelikož už mají vše předem domluvené a to i včetně přesného termínu. Tento způsob rodiče dítěte přiměje využít pomoci orgánů, což velmi ulehčí následný průběh řízení. Tento způsob efektivní spolupráce mezi orgány v České republice neexistuje. Funguje zde maximálně odkazování na příslušnou instituci. V případě, že by jim soud schůzku s příslušným odborníkem domluvil, jistě by se podřídili a následně možná zjistili, že tento způsob řešení konfliktu může mít zdárný konec.¹⁵⁰

Pozice soudního znalce je v Německu v rámci Cochemské praxe odlišná od naší. Posudek znalce zde nechá soud vyhotovit až v případě, že uzná případ za

¹⁴⁸ ROGALEWICZOVÁ, R.; KILLAROVÁ, T. Realizace Cochemské praxe v České republice 1. Právo a rodina. 2015, č. 8, 2-4 s.

¹⁴⁹ Pravda o střídavé péči v EU 5. díl [online]. [cit. 19.3.2016]. Dostupný z: <http://www.jedendomo.cz/stridava-pece-ve-svete/168-pravda-o-stridave-peci-v-eu-5>

¹⁵⁰ Viz tamtéž.

komplikovaný a složitý. V takovém případě se ustanoví znalec, jehož náklady, které jsou často velmi vysoké, hradí účastníci. Tento systém tak vytváří podvědomý nátlak na rodiče dítěte a to ve dvou směrech. V prvním případě jde pouze o pocit, že případ se odehrává špatným směrem. Dalším prvkem jsou vysoké náklady soudního znalce. Tyto prostředky mohou způsobit, že rodiče složí zbraně a zvolí ochotnější přístup k řešení problému.¹⁵¹

Poslední rozdíl, který zmíním, je postavení soudního znalce. V Německu soudní znalci představují jednu z profesí uplatňující se v rodinném poradenství. V rámci své profese se snaží formulovat názory jednoho rodiče na druhého a zároveň je přimět spolu komunikovat a jednat v zájmu dítěte. Soudní znalec soudu podává velmi podstatný nástin o dané rodině.¹⁵²

5.2 Švédsko a střídavá péče, komparace švédské a české praxe

Dalším státem, který nám může být příkladem, je Švédsko. V této zemi, stejně jako v Německu, je primárně kladen důraz na uzavření rodičovské dohody. To se zde daří až v 90 % případů a pouze minimum případů je nutné vyřešit soudním rozhodnutím. Základem úspěchu je ve Švédsku preventivní ošetření postavení otce. Opatrovnické zákony prosazují právoplatný podíl otců na výchově svých dětí a to i po rozpadu vztahu. Tím Švédští zákonodárci v podstatě podporují výchovu dětí vykonávanou oběma rodiči, jelikož matky jsou zde na základě těchto právních norem obeznámeny s podstatou otcovské role a v následné debatě s otcem jsou více přístupné uzavření dohody. Při vytváření dohody se pamatuje na přání dítěte. Průzkumy dokazují, že děti v této zemi pocítují stres mnohem méně, pokud jsou v péči obou rodičů.¹⁵³

¹⁵¹ ROGALEWICZOVÁ, R.; KILLAROVÁ, T. Realizace Cochemské praxe v České republice 1. Právo a rodina. 2015, č. 8, 4,5 s.

¹⁵² Viz tamtéž.

¹⁵³ Střídavá péče ve Švédsku [online]. [cit. 20.3.2016]. Dostupné z: <http://www.saminadeti.cz/clane k/stridava-pece-ve-svedsku>

Závěr

Cílem mé diplomové práce, jak bylo řečeno již v úvodu, bylo nastínit problematiku střídavé péče se zaměřením na současnou rozhodovací praxi. Prostudované materiály, literatura a diskuse svědčí o závažnosti a společenské sledovanosti daného problému. Celou mou diplomovou prací prostupuje ústřední problém, kterým je ochrana práv dítěte. Rozvodem nebo rozchodem rodičů dochází de facto ve velkém počtu případů k jejich narušení.

Zájem dítěte jako právní institut prostupuje všemi kapitolami mé práce. Část mé první kapitoly se z toho důvodu zabývá jeho vymezením. Ze získaných poznatků si dovoluji uvést, že je to podle mého názoru hodnota těžce uchopitelná, jejíž obsah je nutné dovozovat ze soudních rozhodnutí.

Kapitola druhá a třetí se zabývají popisem a komparací právních úprav. Zákon o rodině byl prvním podstatným předpisem, který do sebe Velkou novelou z roku 1998 pojal institut střídavé výchovy. V současné době je střídavá péče upravena v Zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, přičemž si dovoluji poukázat na to, že obsahově se ustanovení o střídavé péči nijak výrazně nezměnila.

Po uvedení důležitých pojmů a vytyčení předchozí a současné právní úpravy jsem se zaměřila na procesní stránku řízení péče o nezletilé, jehož průběh je v současné době upraven Zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, za subsidiárního použití Zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Soud, spolu s orgánem sociálně - právní ochrany dětí, rodiče směřuje k uzavření dohody a překonání vzájemných neshod.

Pozici orgánu sociálně - právní ochrany dětí v průběhu řízení se věnuji v kapitole třetí. Mým cílem bylo popsat, jak efektivně může daný orgán usměrňovat rodiče při nacházení společné dohody.

Po vymezení teoretické stránky střídavé péče, jsem přešla k praktické části diplomové práce. Ta spočívá jednak v nástinu skupin nejpodstatnějších rozhodnutí Ústavního soudu posledních let, které vždy spojovala konkrétní tematika. Uvedená rozhodnutí se zabývají řadou sporných situací, na které Ústavní soud podává odpověď v odůvodněných svých rozhodnutích. Zajímalo mě, jaká je praxe obecných soudů ve vztahu k těmto rozhodnutím. Součástí čtvrté kapitoly je z toho

důvodu záznam rozhovorů z mých setkání s JUDr. Taťánou Kozákovou a Mgr. Danou Holou. Při rozhovorech jsem volila takové otázky, které podle mého názoru vystihují aktuální problémy a situaci střídavé péče v České republice. Odpovědi dotazovaných odbornic mě utvrdily v názoru, že rodinná problematika je velmi složitá a soudy musí v jednotlivých případech rozhodovat uvážlivě.

Zpracování práce na téma Aktuální otázky střídavé péče mi umožnilo utříbit si názor na předestřenou problematiku. Zůstávám i nadále zastánce střídavé péče, svůj názor jsem však ani po sepsání této práce nedokázala maximálně vyhranit. Mám za to, že děti potřebují oba rodiče, i přesto, že nejsou bezchybní. Pokud dokážou rodiče přijmout nastalou změnu, kterou střídavá péče je, přijme ji i jejich potomek. Změna působiště dítěte během střídavé péče nepředstavuje ten neožehavější problém. Tím spíše v době, kdy je výlučná péče běžně nastavena v poměru podílů rodičů na výchově 55:45 a je tedy obdobou střídavé péče. To mě vede k závěru, že mnohem lepší variantou je ustálení jednotlivých týdenních režimů u matky a otce, kdy dítě zůstane stejnou měrou v kontaktu s oběma rodiči.

Zastávám názor, který studium pramenů a diskuse se zkušenými advokátkami utvrdily. Střídavá péče může úspěšně fungovat, jsou-li k tomu vytvořeny objektivní a subjektivní podmínky a jsou-li v určité vyváženosti.

Střídavou péči je vhodné nařizovat, jsou-li dítěti alespoň čtyři roky a pokud rodiče bydlí od sebe maximálně v takové vzdálenosti, aby mohlo dítě navštěvovat jednu školu a existovat v jednom prostředí, co se týče přátel a koníčků. Intervaly střídání bych stanovila maximálně čtrnáctidenní. Za stěžejní podmínku považuji také sjednocení výchovných metod rodičů. Apelovala bych také na větší snahu dětí vhodně informovat o nastolené situaci, čímž by se předešlo pocitům nejistoty.

Jako své osobní doporučení uvádím, že by bylo vhodné následně kontrolovat, jak péče o dítě fakticky probíhá a zda její průběh neporušuje zájem dítěte. Děti mohou být ohroženy chováním rodičů nejen během rozvratu, ale především následně, po ukončení soudního sporu. Následná kontrola by v mnoha případech odhalila závažné problémy nastaveného systému. Dokážu si představit, že po určité době fungování nastavené střídavé péče, by proběhlo neformální setkání rodičů a dítěte s odborníky z oborů psychologie a práva. Na této půdě by

se dal celý proces objektivizovat a dle výsledku provést potřebné korekce. Periody sezení s odborníky by byly stanoveny individuálně.

Dovolím si zdůraznit, že velký potenciál spatřuji ve střídavé péči, kdy se namísto dítěte střídají rodiče. Jak jsem však uvedla v kapitole věnované této tématice, rodiče spolu musí komunikovat, mít dostatek finančních prostředků a zároveň musí být ochotni vynechat obvyklé aktivity či dokonce změnit zaměstnání.

Z celkového studia práva a vlastních zkušeností jsem pro střídavou péči vyvodila platnost několika pouček, zejména „i když dva dělají totéž, nedělají totéž“, „i sám vychovatel musí být vychováván“ a „každý řešený případ má vedle svého specifického a jedinečného obsahu svůj vývoj, který nelze uměle urychlovat“.

Během psaní mé práce vyvstával také problém nevole matek ke střídavé péči. Pokud má matka obrovský problém přijmout systém střídavé péče a roky se u soudu brání jeho nastolení, pak mi nezbývá než přiklonit se k názoru, že je lepší nařídit výlučnou péči matky s úpravou styku otce v poměru 55:45. Slovo výlučná, i přesto, že se poměry podílů na péči o dítě nikterak zásadně neliší, může mít na psychiku matky obrovský vliv. Zůstává tedy na otci, jak se zachová, zda kvůli dětem přijme tento ústupek.

V České republice je hlavní problém špatně nastavený výchozí systém spolupráce státního aparátu. Ideálně by se problém vyřešil, kdyby naše právo zakotvilo strukturu Cochemského systému, který, jak se v Německu prokázalo, je velice účinný. Jeho základem je prevence a důraz na uzavření dohody rodičů. Ostatně, dohoda rodičů, která je v zájmu dítěte, představuje nejlepší možné řešení.

Resumé

This thesis deals with actual issues of joint custody. The aim of this text is to glean current status and function of joint custody in practice. This thesis also includes theoretical delimitation and subsumption of joint custody into the context of family law.

First chapter comprises a listing of significant terms as a family, a child and concern of a child, which are forming a starting point for oncoming sections of my thesis. The intention was to describe and render contents of the terms really sententiously.

The second and third chapters are dealing with the legislation of joint custody. It begins with a description of preceding legislation and continues with current legal standards from the Charter of Fundamental Rights and Freedoms to other acts of law related to the concept of a child protection. Third chapter moreover legal standards contains a basic definition of international conventions associated with joint custody. The integral part of this chapter is also a description of managing the adjustment ratios to minors focusing on effective role of the agency of child protection.

The fourth and also the most important part of this text includes a description of crucial judgments of the Constitutional Court of the Czech Republic and controversial decisions of general courts. This summary of judicial practice results to the listing of current contentious questions. During my work I was discussing some of those questions with two longtime lawyers and they provided me the answers. This thesis is not just theoretical but it contains many practical issues.

The last chapter reflects the institute of joint custody in Germany and Sweden. The comparison with Czech legislation is included in the conclusion of this text. The reason is that the German legislation is based on Cochem system which could be really inspirational for Czech legislators.

Seznam použitých zdrojů

A. LITERATURA

1. Časopisecká díla

- FOREJTOVÁ M.; GRYGEROVÁ J. Bulletin advokacie. Otazníky nad presumcí střídavé péče o nezletilé děti aneb vliv ESLP na judikaturu Ústavního soudu. 2015, č. 3. ISSN 1210-6348
- KOVÁŘOVÁ, D. Bulletin advokacie. Střídavá péče velebená i proklínaná. 2015, č. 3. ISSN 1805-8280
- KRÁLÍČKOVÁ, Z.; TELEC I. Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie. 2014. č. 3. ISSN 1805-8280
- NYKODÝM, J., Novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb. zák.). Bulletin advokacie. 1998, č. 8, ISSN 1805-8280
- ROGALEWICZOVÁ, R.; KILLAROVÁ, T. Realizace Cochemské praxe v České republice 1. Právo a rodina. 2015, č. 8. ISSN 1212-866X
- ŠPAŇHELOVÁ, I. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. Právo a rodina, 2005, ISSN 1212-866X

2. Diplomové práce

- KYSILKOVÁ P., Střídavá péče o dítě pohledem rodičů. [online]. [cit. 16.2.2016]. 8 s. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filosofická fakulta. Vedoucí práce Dana Knotová. Dostupné z: [www.http://is.muni.cz/th/350143/ff_m_b1/Diplomova-prace.pdf](http://is.muni.cz/th/350143/ff_m_b1/Diplomova-prace.pdf)

3. Odborné publikace

- BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F.; JUNGWIRTHOVÁ, M.; KLÍMA, P.; PROFELDOVÁ, T.; ŠROTOVÁ, E. Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-413-8.

- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. Brno: Doplněk, 2006. ISBN 80-7239-192-5 (Doplněk Brno).
 - HRUŠÁKOVÁ, M. Rozvod a paragrafy. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2001. ISBN 80-726-477-X
 - KOVÁŘOVÁ, D. Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-84-4
 - KRÁLÍČKOVÁ, Z. Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5053-2
 - Novák, T. Střídavá péče o dítě: zájem především. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1
 - NOVOTNÝ, P.; IVIČIČOVÁ, J.; SYRŮČKOVÁ, I.; VONDRÁČKOVÁ, P. Nový občanský zákoník. Rodinné právo. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-5167-2
- PLECITÝ, V. Zákon o rodině – komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy, vydání podle stavu k 1.10.2007. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2007. Praha: Nakladatelství EUROUNION Praha, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7317-063-9

4. Sborníky

- ROGALEWICZOVÁ, R., CIRBUSOVÁ, M. Cochemská praxe. 1. vyd. Brno: Tribun EU. Brno, 2015

B. PRÁVNÍ PŘEDPISY

- Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí ze dne 20.5.1980
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí ze dne 25.1.1996
- Listina základních práv a svobod

- Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí ze dne 25.10.1980
- Úmluva o právech dítěte ze dne 20.11.1989
- Úmluva o styku s dětmi ze dne 15.5.2003
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

C. ELEKTRONICKÉ PRAMENY

- Cochemský model vede k rychlé dohodě po rozvodu, hlavně šetří děti [online]. [cit. 19.3.2016]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1011583-cochemsky-model-vede-k-rychle-dohode-po-rozvodu-hlavne-setri-deti>
- Graf dostupný z <http://www.statistiker-blog.de/archives/scheidung/2059.html>
- Místní příslušnost [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/mistni-prislusnost-93613.html?mail>
- Orgán sociálně-právní ochrany matek? [online]. [cit. 26.2.2016]. Dostupné z: <http://www.stridavka.cz/organ-socialne-pravni-ochrany-matek.html>
- Pravda o střídavé péči v EU 5. díl [online]. [cit. 19.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/168-pravda-o-stridave-peci-v-eu-5>
- Průběh opatrovnického řízení [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: www.kdejsitato.cz/opatrovnicke-rizeni/prubeh-opatrovnickeho-rizeni.html
- Rozhodnutí o výchově dítěte 2013, graf dostupný z: <http://cochem.cz/index.php/12-statistikacr/14-rozhodnuti-o-vychove-ditete>
- Rozhodovací praxe střídavé výchovy při vzdálenosti bydlišť [online]. [cit. 26.2.2016]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodovaci-praxe-stridave-vychovy-pri-vzdalenosti-bydlist-92820.html>

- Statistika dostupná z http://neviditelnypes.lidovky.cz/pravo-sedmero-mestських-legend-o-stridave-peci-fl3-/p_spolecnost.aspx?c=A150618_172917_p_spolecnost_wag
- Střídavá péče- situace v ČR [online]. [cit. 27.2.2016]. Dostupné z:<http://pa-desatprocent.cz/cz/zpravodajství/stridava-pece-situace-v-cr>
- Střídavá péče ve Švédsku [online]. [cit. 20.3.2016]. Dostupné z: <http://www.saminadeti.cz/clanek/stridava-pece-ve-svedsku>
- Střídavá výchova a určení výživného a styku s nezletilým dítětem [online]. [cit. 28.2.2016]. Dostupné z: <http://www.akchalupa.cz/http://www.akchalupa.cz/stridava-vychova-a-urceni-vyzivneho-a-styku-s-nezletilym-ditetem>
- Úprava poměrů nezletilých dětí [online]. [cit. 8.3.2016]. Dostupné z: <http://www.kdejsitato.cz/opatrovnicke-rizeni/uprava-pomeru-nezletilych-deti.html>
- Vliv rodiny na rozvoj osobnosti člověka [online]. [cit. 16. 2. 2016]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/vliv-rodiny-na-rozvoj-osobnosti-cloveka>
- V Německu je střídavá péče výchozí bod po rozvodu, v Česku se krčí na okraji zájmu [online]. [cit. 19.3.2016]. Dostupné z: <http://obarodice.blog.cz/1109/v-nemecku-je-stridava-pece-vychozi-bod-po-rozvodu>
- Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte [online]. [cit. 20.2.2016]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820/>
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, Nový režim předběžného opatření upravujícího poměry dítěte [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rezim-predbezneho-opatreni-upravujiciho-pomery-ditete?browser=full>

D. SOUDNÍ JUDIKATURA

- Nález Ústavního soudu ze dne 19.4. 2001, sp. zn. IV. ÚS 695/2000
- Nález Ústavního soudu ze dne 20.1.2005, sp. zn. II. ÚS 363/03
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III ÚS 1206/09
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2244/09
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2012, sp. zn. II. ÚS 3588/12
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I ÚS 2482/13
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I ÚS 1506/13

- Nález Ústavního soudu ze dne 30.12.2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. 6. 2011 sp. zn. 22 Co 238/2011. Dostupný z: <http://www.stridavka.cz/zadostiucineni-za-prutahy-pri-vykonu-rozhodnuti.html>
- Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 2.4.2012, sp. zn. P 68/2011. Dostupný z: <http://www.stridavka.cz/dohoda-o-stridave-peci-rozsudek.html>
- Rozsudek Okresního soudu v Sokolově ze dne 14.10.2014, sp. zn. 14 P 58/2011. Dostupný z: <http://www.stridavka.cz/stridava-pece-pri-vetsi-vzdalenosti.html>
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 2831/14
- Usnesení Ústavního soudu, ze dne 12. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 1234/15

E. OSTATNÍ

- Důvodová zpráva k Zákonu č. 292/2013 Sb. Dostupná z http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů, 2012. ISBN 978-80-7421-048-8 (metodický materiál)
- Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu Úmluva o styku s dětmi přijatá ve Vilniusu dne 3. května 2002 [online]. [cit. 2.3.2016]. Dostupný z: <http://www.senat.cz/xq/w/xervlet/pssenat/historie?action=detail&value=1146>